

Nr 02/15 (maj 2015 r.)

Kwartalny raport o rynku pracy w I kw. 2015 r.

Nr 02/15 (maj 2015 r.)

Kwartalny raport o rynku pracy w I kw. 2015 r.

Stanisław Cichocki

Małgorzata Skibińska

Paweł Strzelecki

Joanna Tyrowicz

Robert Wyszyński

**Biuro Przedsiębiorstw, Gospodarstw Domowych i Rynków
Instytut Ekonomiczny
Warszawa, 2015 r.**

Spis treści

Streszczenie	2
Pracujący i popyt na pracę	3
1. Pracujący	3
2. Popyt na pracę	8
3. Wykorzystanie czynnika pracy w procesach produkcyjnych	9
4. Oczekiwane zmiany zatrudnienia	11
Podaż pracy i bezrobocie	12
1. Podaż pracy	12
2. Bezrobocie	14
Przepływy na rynku pracy	16
Wynagrodzenia, wydajność i koszty pracy	18
1. Wynagrodzenia	18
2. Wydajność oraz jednostkowe koszty pracy (ULC)	18
Rynek pracy w Polsce na tle wybranych krajów	21
Analizy pogłębione	23
Ramka 1. W większości firm podwyżki w latach 2008-2013 nie przewyższały inflacji	23
Ramka 2. Fundusz płac rośnie głównie dzięki firmom zagranicznym, mimo ich mniejszościowego udziału w zatrudnieniu	24
Ramka 3. Dlaczego współczynnik aktywności zawodowej w Stanach Zjednoczonych obniża się?	26
Aneks: terminy i definicje	28

Streszczenie

W I kw. 2015 r. kontynuowana była poprawa na rynku pracy. Wzrastała liczba pracujących, zarówno według BAEL, jak i sprawozdawczości przedsiębiorstw. Spadła też stopa bezrobocia, ale częściowo dzięki obniżającej się podaży pracy.

Wzrost zatrudnienia wg BAEL pozostawał wysoki, choć tempo wzrostu w ujęciu rocznym nieznacznie obniżyło się względem poprzedniego kwartału (o 0,2 pp. do 1,7% r/r), głównie przez efekt rosnącej bazy. Na wzrost liczby pracujących BAEL dodatnio wpłynął także przejściowy wzrost liczby pracujących w rolnictwie. Z drugiej strony, wzrost liczby pracujących dotyczył głównie osób pracujących na podstawie niestabilnych kontraktów, ale po raz pierwszy od 2013 r. wzrosła wyraźnie liczba zatrudnionych na podstawie kontraktów na czas nieokreślony. W porównaniu z poprzednim kwartałem wyraźnie wzrosło też znaczenie przemysłu we wzroście liczby pracujących. Wzrost liczby pracujących następował przy rosnących szansach znalezienia pracy przez osoby bezrobotne i dalszym obniżeniu ryzyka utraty pracy.

Podaż pracy spadła po raz pierwszy od 2007 r., zarówno na skutek dalszego obniżania się populacji, jak i z powodu spadku współczynnika aktywności zawodowej.

Stopa bezrobocia BAEL ponownie istotnie spadła (o 0,6 pp. kw/kw sa), osiągając poziom 7,7% (sa). Spadek ten był przede wszystkim wynikiem wzrostu zatrudnienia, ale także powoli ujawniają się negatywne tendencje demograficzne. Z tego m.in. względu maleje rola napływu z nieaktywności zawodowej do bezrobocia.

Dynamika płac w gospodarce w I kw. 2015 r. wzrosła do 4,1% r/r, głównie na skutek przyspieszenia dynamiki obserwowanej w sektorze przedsiębiorstw (4,0% r/r). Po okresie relatywnie słabego wzrostu, dynamika wynagrodzeń w usługach nierynkowych (należących głównie do sektora publicznego) wzrosła do poziomu zbliżonego do poziomów raportowanych w sektorze przedsiębiorstw. Wysoka pozostaje też dynamika płac w najmniejszych firmach.

Dynamika ULC wzrosła do 2,2% r/r (wobec 2,0% r/r przed kwartałem) na skutek szybszego wzrostu płac przy stosunkowo niższym wzroście dynamiki wydajności. Ósmy kwartał z rzędu dynamika ULC utrzymuje się na poziomie zbliżonym do ok. 2% r/r

Dodatkowe analizy prezentowane w tym raporcie dotyczą: wzorców podwyżek obserwowanych w latach 2008-2013 (Ramka 1) oraz roli, jaką w przypadku zatrudnienia i wynagrodzeń odgrywają w Polsce pracodawcy o kapitale zagranicznym (Ramka 2). Dodatkowo, przedstawiamy analizę źródeł spadku aktywności zawodowej w USA (Ramka 3).

Pracujący i popyt na pracę

1. Pracujący

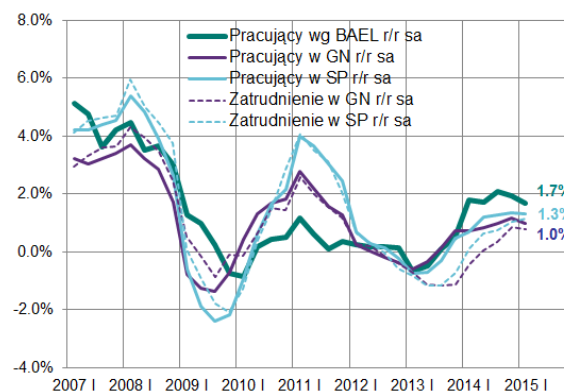
W I kw. 2015 r. wzrost r/r liczby pracujących wg BAEL¹ pozostawał wysoki, choć niższy niż w poprzednim kwartale, głównie ze względu na efekt rosnącej bazy.

Głównym źródłem wzrostu liczby pracujących BAEL pozostawało zatrudnienie najemne. Jednak tym razem wyraźnie wzrosła liczba zatrudnionych na czas nieokreślony. Już drugi kwartał z rzędu widoczne było nieco wolniejsze tempo wzrostu liczby pracujących w sektorze usługowym, przy jednoczesnym przyspieszeniu rocznej dynamiki w przemyśle oraz prawdopodobnie krótkookresowym (biorąc pod uwagę długookresowy trend spadkowy) wzroście liczby pracujących w rolnictwie.

Obserwowane na początku 2015 r. nieznaczne przyspieszenie rocznej dynamiki PKB sprzyjało utrzymaniu w I kw. 2015 r. względnie wysokiego tempa wzrostu liczby pracujących wg BAEL. Również większość rocznych i kwartalnych mierników zatrudnienia bazujących na danych sprawozdawczych przedsiębiorstw – obejmujących podmioty powyżej 9 pracujących – wskazywało na kontynuację tendencji wzrostowej, choć przeciętnie przy nieco niższym niż w poprzednim kwartale, a także niższym niż w BAEL, tempie wzrostu.

W ujęciu kwartalnym liczba pracujących wg BAEL rosła w I kw. 2015 r. w tempie 0,5% kw/kw sa (o ok. 78 tys. osób), tj. o 0,1 pp. szybciej niż w poprzednim kwartale. Jednocześnie na skutek efektu coraz wyższej bazy dynamika roczna, już drugi miesiąc z rzędu, nieznacznie obniżyła się, do poziomu 1,7% r/r sa (Wykres nr 1).

Wykres nr 1. Dynamiki r/r liczby pracujących wg BAEL wg danych ze sprawozdawczości podmiotów powyżej 9 zatrudnionych dla całej GN oraz dla SP (sa)

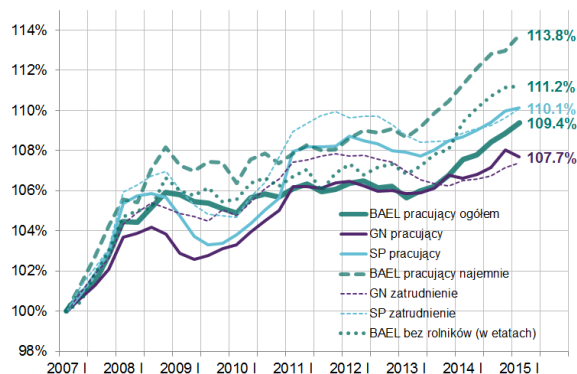

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP

Przeciętne zatrudnienie w GN wzrosło kolejny kwartał z rzędu, choć nieco wolniej niż w poprzednim kwartale, tj. o 0,2% kw/kw sa (wobec 0,4% kw/kw sa przed kwartałem). O 0,1 pp. obniżyła się również jego roczna dynamika, do poziomu 0,8% r/r sa. O nieco wolniejszym wzroście liczby etatów w całej GN zdecydowała najprawdopodobniej niższa dynamika zatrudnienia w sekcjach spoza sektora przedsiębiorstw (SP). W samym SP – stanowiącym ponad 2/3 ogółu zatrudnienia w gospodarce – tempo wzrostu nawet przyspieszyło do 0,4% kw/kw, sa (tj. ok. 24 tys. osób wobec wzrostu o 18 tys. w poprzednim kwartale). O 0,1 pp. zwiększyła się również jego roczna dynamika, osiągając poziom 1,1% r/r. Na nieco silniejszy niż w przypadku zatrudnienia – choć wolniejszy niż wg BAEL – wzrost w ujęciu rocznym wskazywały dane opisujące liczbę pracujących w SP na koniec okresu sprawozdawczego, tj. 1,3% r/r sa.

¹ Dane BAEL wykorzystywane w niniejszym raporcie uwzględniają korekty wprowadzone przez GUS w badanej populacji BAEL w związku z Narodowym Spisem Powszechnym 2011 (więcej na temat zmian w BAEL związanych z NSP2011 w Ramce nr 1 w Raporcie za III kw. 2012).

Wykres nr 2. Indeks jednopodstawowy (2007q1= 100) liczby pracujących wg BAEL wg danych ze sprawozdawczości podmiotów powyżej 9 zatrudnionych dla całej GN oraz dla SP (sa)

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP

Obserwowane różnice w zachowaniu poszczególnych miar zatrudnienia wynikają w znacznym stopniu z różnic definicyjnych, zarówno pomiędzy liczbą pracujących i przeciętnym zatrudnieniem², jak i pomiędzy danymi sprawozdawczymi a danymi BAEL³. W szczególności, różnice definicyjne przełożyły się na wyraźnie wyższą – choć stopniowo konwergującą – dynamikę odbudowywania zasobów pracy w okresie

² Kwartalne dane sprawozdawcze dot. liczby pracujących, nie są w pełni porównywalne z szeregiem przeciętnego zatrudnienia. Po pierwsze opisują liczbę osób, nie zaś faktycznie obsadzonych etatów, jak jest w przypadku przeciętnego zatrudnienia. Obejmują przy tym np. osoby przebywające na urloпах rodzicielskich. Po drugie, nie uwzględniają m.in. korekt zgłaszanych przez firmy po terminie sprawozdawczym. Przykładowo, jeśli zatrudnienie nowego pracownika następuje w ostatnim tygodniu danego miesiąca sprawozdawczego, w całości przekłada się ono na wzrost liczby pracujących (wg stanu na koniec miesiąca), ale tylko w niewielkiej części zwiększa przeciętny poziom zatrudnienia (po korektach). Ponadto do przeciętnego zatrudnienia nie są wliczane umowy inne niż umowa o pracę, a które stanowią część liczby pracujących tj. właściciele i współwłaściciele firm wraz z pomagającymi członkami rodzin, wykonujący pracę nakładczą, agenci, członkowie rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Do żadnej z tych grup nie wlicza się osób pracujących na rzecz danej firmy na podstawie umowy o dzieło lub umowy zlecenia. Zob. objaśnienia do formularza sprawozdawczego GUS DG-1.

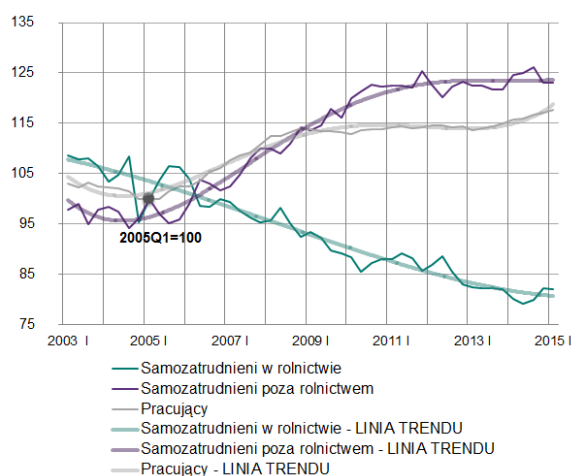
³ Pracujący wg BAEL to osoba, która w okresie badanego tygodnia wykonywała przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód (Szerzej: *Zasady metodyczne statystyki rynku pracy i wynagrodzeń*, GUS, Warszawa 2008).

od połowy 2013 r. do końca 2014 r., prezentowaną przez liczbę pracujących w porównaniu z przeciętnym zatrudnieniem wg danych sprawozdawczych. Częściowo za podniesienie dynamiki liczby pracujących, zarówno w BAEL jak i w danych sprawozdawczych, odpowiadał we wspomnianym okresie efekt statystyczny związany z wydłużeniem urlopów rodzicielskich, których beneficjentów nie obejmuje z kolei miara przeciętnego zatrudnienia.

Ponadto dane BAEL – w przeciwieństwie do danych z SP czy GN – po pierwsze uwzględniają wszystkie podmioty, również te najmniejsze, zatrudniające do 9 pracowników. Po drugie, obejmują wszystkie nietypowe kategorie zatrudnienia (np. umowy cywilno-prawne, angażowanie osób samozatrudnionych). Nietypowe formy zatrudnienia w warunkach spowolnienia ułatwiały firmom dostosowanie, zaś w początkowej fazie ożywienia podwyższały tempo wzrostu ogólnej liczby pracujących, również powiększając różnice w dynamikach pomiędzy danymi sprawozdawczymi i BAEL.

Obserwowany od połowy ub.r. wyraźny trend wzrostowy liczby pracujących BAEL (Wykres nr 2, Wykres nr 4) dotyczył przede wszystkim pracy najemnej. Kontynuowany był on również w I kw. 2015 r., w tempie 2,2% r/r sa. Nadal obniżała się natomiast dynamika liczby samozatrudnionych poza rolnictwem (Wykres nr 3), aby po raz pierwszy od 5 kwartałów osiągnąć wartość ujemną (-1,3% r/r sa wobec 1,2% r/r sa w IV kw. 2014 r.). Tym samym udział tej kategorii w ogólnej liczbie pracujących obniżył się do poziomu 10,6%.

Wykres nr 3. Indeks jednopodstawowy (2005q1=100) liczby samozatrudnionych w rolnictwie i poza rolnictwem na tle pracujących ogółem wg BAEL (sa)

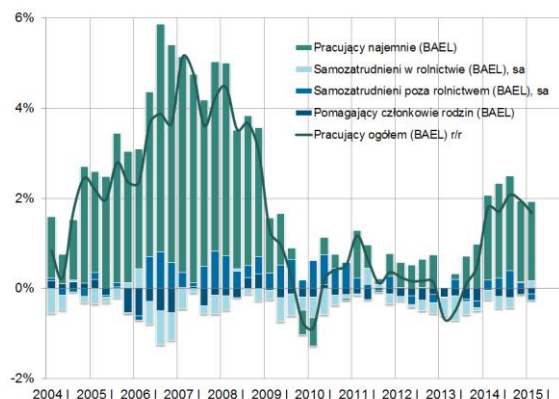
Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

W długookresowym trendzie spadkowym wciąż znajduje się liczba samozatrudnionych w rolnictwie indywidualnym, choć tendencja ta została w ostatnich dwóch kwartałach wyraźnie złagodzona. Obserwowany w I kw. 2015 r. wzrost tej kategorii w ujęciu rocznym (o 2,3% r/r sa) miał w znacznej mierze charakter jednorazowy i wynikał głównie z efektu niskiej bazy ubiegłego roku. W ujęciu kwartalnym odnotowano nieznaczny spadek samozatrudnienia w rolnictwie o 0,4% kw/kw sa. Jednocześnie – już drugi kwartał z rzędu – wzrosła liczba członków rodzin pomagających w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub działalności gospodarczej, tym razem o 2,8% kw/kw sa (o 13,5 tys. osób). W ujęciu rocznym w grupie tej kontynuowana była nadal tendencja spadkowa, a liczba pracujących zmniejszyła się o 4,0% r/r sa.

Wyhamowanie spadków obu tych kategorii pracujących (głównie w sektorze rolniczym) w sytuacji stabilizacji zatrudnienia może wiązać się ze słabszą w ostatnim czasie absorpcją zarówno rolników indywidualnych, jak i pomagających członków rodzin do zatrudnienia najemnego. W konsekwencji relatywnie duża przewaga tempa wzrostu liczby pracujących w miastach nad tempem wzrostu pracujących na obszarach wiejskich zmniejszyła się z ok 1,4 pp. jeszcze w III kw. 2014 r. (2,7% r/r w mieście wobec 1,3% r/r na wsi)

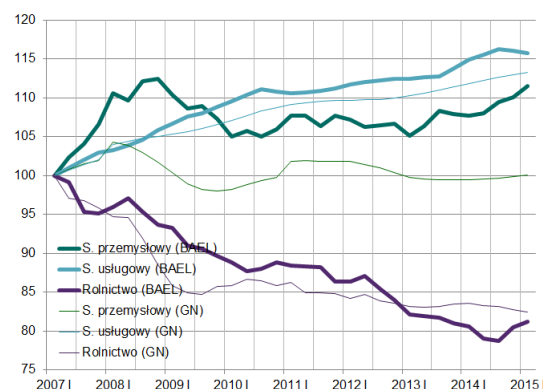
do ok. -0,6 pp. (1,4% r/r w mieście wobec 2,0% r/r na wsi).

Wykres nr 4. Kontrybucja zmian dynamiki r/r liczby pracujących wg wybranych kategorii zatrudnienia do zmian dynamiki liczby pracujących BAEL ogółem

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Wykres nr 5. Indeks jednopodstawowy (2007q1=100) liczby pracujących wg BAEL oraz wg danych ze sprawozdawczości podmiotów powyżej 9 dla całej GN w głównych gałęziach gospodarki (sa)

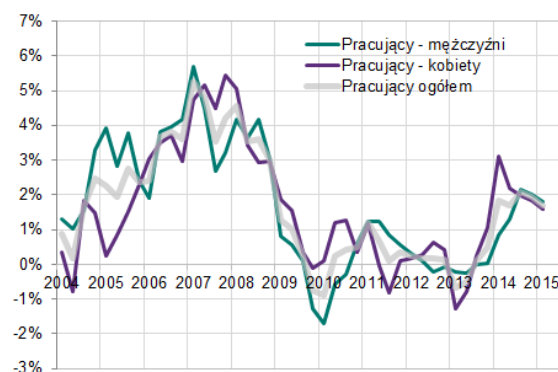

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Liczba osób pracujących w grupie kobiet – podobnie jak w poprzednim kwartale – rosła nieznacznie wolniej (1,6% r/r) niż w grupie mężczyzn (1,8% r/r, Wykres nr 6). Po okresie wyraźnego wyższego tempa wzrostu, na skutek statystycznego efektu podniesienia dynamiki rocznej w związku z wydłużeniem urlopów macierzyń-

skich⁴, począwszy od III kw. 2014 r. dynamiki liczby pracujących kobiet i mężczyzn są ze sobą zbieżne.

Wykres nr 6. Dynamika zmian r/r liczby pracujących BAEL wg płci

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Odsezonowane dane BAEL w podziale na podstawowe sektory wskazują, że obserwowany w I kw. 2015 r. wzrost liczby pracujących w ujęciu rocznym należy przypisać głównie sektorowi przemysłowemu, w mniejszym zaś stopniu krótkookresowym wzrostom w sektorze rolniczym (Wykres nr 5).

Zatrudnienie w usługach kontynuowało wprowadzić tendencję wzrostową, jednak tendencja ta od dwóch kwartałów wydaje się słabsza. Roczna dynamika liczby pracujących w tym sektorze ponownie obniżyła się w porównaniu z poprzednim kwartałem, tym razem o 1,3 pp. i wyniosła 0,7% r/r, po usunięciu efektów sezonowych. Było to konsekwencją spadku liczby pracujących w usługach (o ok. 28 tys. osób kw/kw, sa) zaobserwowanego w I kwartale br.⁵ Spowolnienie wzrostu liczby pracujących w usługach w

sytuacji stopniowego ożywienia popytu może wynikać z relatywnie silniejszego zapotrzebowania na pracowników ze strony pozostałych gałęzi gospodarki, jak również specyficznej stabilizującej roli usług w okresach recesyjnych.

Liczba pracujących w sektorze przemysłowym⁶ rosła w tempie o 1,4 pp. wyższym niż przed kwartałem i zwiększyła się o 3,5% r/r sa. W ujęciu kwartalnym liczba pracujących w sektorze przemysłowym wzrosła o 1,3% kw/kw sa. W liczbach absolutnych przełożyło się to na wzrost o ponad 62 tys. osób w ujęciu kwartalnym i o blisko 167 tys. osób w ujęciu rocznym. Odnotowany w sektorze przemysłowym wzrost dotyczył głównie przemysłu (a nie budownictwa). Liczba pracujących w rolnictwie, po raz pierwszy od ponad 3 lat, nieznacznie wzrosła w ujęciu rocznym (tj. o 0,7% r/r sa). Również w ujęciu kwartalnym dynamika liczby pracujących w tym sektorze (głównie pomagających członków rodzin), już drugi kwartał z rzędu była dodatnia (po odsezonowaniu 0,9% kw/kw, wobec 2,2% kw/kw w poprzednim kwartale), co wpłynęło na nieznaczne wygładzenie dotychczasowej tendencji spadkowej.

Zmiany w branżowej strukturze zatrudnienia obserwowane w BAEL, znajdują tylko częściowo potwierdzenia w danych z GN. W sektorze usługowym kwartalna dynamika liczby pracujących, mimo, że trochę niższa niż w poprzednim kwartale, pozostała dodatnia (0,2% kw/kw sa, wobec 0,3% kw/kw sa w IV kw. 2014 r.), zaś roczne tempo wzrostu w sektorze przemysłowym, mimo że coraz wyższe, utrzymało się na poziomie wyraźnie niższym niż w przypadku usług (0,6% r/r sa wobec 1,3% r/r sa w usługach). Może to sugerować, że istotna część dostosowań widocznych w danych BAEL dokonuje się poprzez

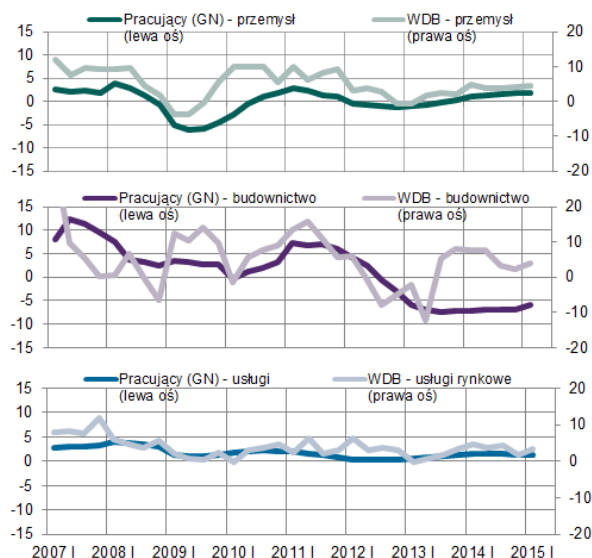
⁴ Zob. Ramka nt. wpływu wprowadzenia urlopów rodzicielskich w „Kwartalnym raporcie o rynku pracy - II kw. 2014 r.”.

⁵ Z drugiej strony, wg danych sprawozdawczych dynamika liczby pracujących w sektorze usługowym wprowadzić obniżyła się w ostatnich dwóch kwartałach, ale pozostała dodatnia, co może wskazywać na zmiany w tych formach zatrudnienia w usługach, które nie są uwzględniane w sprawozdawczości.

⁶ Sektor przemysłowy w BAEL zawiera przemysł (tj. przetwórstwo przemysłowe, górnictwo, zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę) oraz budownictwo.

zmiany w tym segmencie rynku pracy, którego nie uwzględniają dane sprawozdawcze.

Wykres nr 7. Dynamiki liczby pracujących wg danych z GN na tle zmian dynamik WDB w wybranych sektorach gospodarki (r/r)

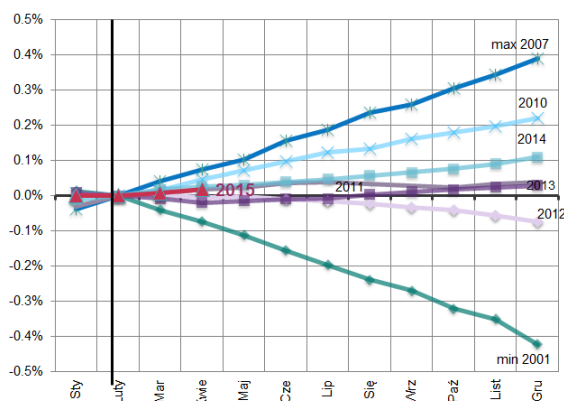
Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Na podstawie danych z GN oraz danych z rachunków narodowych, można stwierdzić, że zmiany zatrudnienia obserwowane w usługach i przemyśle były – co do kierunku – zgodne ze zmianami tempa wzrostu wartości dodanej brutto (WDB), jednak już w przypadku usług charakteryzowały się słabszą korelacją (Wykres nr 7).

Obserwowane w I kw. 2015 r. przyspieszenie tempa wzrostu WDB w usługach rynkowych (z 1,6% r/r w IV kw. 2014 r. do 3,4% r/r) nie przełożyło się na szybszy wzrost zatrudnienia w tej branży. Jednocześnie w budownictwie szybsze tempo wzrostu gospodarczego (o 1,7 pp.) przyczyniło się do złagodzenia spadków liczby pracujących (z -6,9% r/r w IV kw. 2014 r. do -5,8% r/r). W przemyśle zaś wraz z dalszym przyspieszeniem wzrostu WDB o 0,6 pp. do poziomu

4,6% r/r, minimalnie szybciej rosła liczba pracujących względem poprzedniego kwartału, przy utrzymaniu dotychczasowej dynamiki w ujęciu rocznym (1,8% r/r sa).

Wykres nr 8. Zatrudnienie w SP – zmiana % w stosunku do lutego każdego roku (sa)⁷

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Udział sektora usługowego w całkowitym zatrudnieniu już trzeci kwartał z rzędu zmniejszał się, tym razem o 0,3 pp. (do 57,4%), mimo utrzymywania się długookresowej tendencji wzrostowej. W dłuższej perspektywie zwiększanie udziału usług, charakteryzujących się relatywnie łagodniejszymi dostosowaniami zatrudnienia aniżeli pozostałe sektory, oddziałuje stabilizująco na zatrudnienie w całej gospodarce

Z realizacją tendencji długookresowej związane było również systematyczne zwiększanie w zatrudnieniu udziału sektora prywatnego, stanowiącego aktualnie 75,9%, czyli o ponad 20 pp. więcej aniżeli przed 20 laty. Okres ostatnich sześciu kwartałów wzmocnił jeszcze przewagę sfery

⁷ Taki sposób prezentacji danych został wybrany ze względu na zaburzenia powodowane corocznymi zmianami próby oraz zmianami strukturalnymi dokonywanymi zazwyczaj w styczniu. Dane za 2009 r. uwzględniają zarówno zmianę próby, jak i modyfikację w klasyfikacji PKD (dlatego nie są w pełni porównywalne z poprzednimi latami).

prywatnej, która w warunkach wzrostu gospodarczego zazwyczaj szybciej odbudowuje swoje zasoby pracy. Od początku 2014 r. liczba pracujących w sektorze prywatnym rosła przeciętnie w tempie 2,6% r/r sa. W trakcie ostatnich trzech kwartałów tempo wzrostu jeszcze nieznacznie zwiększyło się (do 2,7% r/r sa), co przełożyło się na zwiększenie liczby pracujących w tej części gospodarki o ponad 280 tys. osób. W tym samym czasie liczba pracujących w sektorze publicznym zaczęła wyraźnie spadać – począwszy od II kw. 2014 r. łącznie o blisko 60 tys. osób. W ujęciu kwartalnym przyspieszenie tempa wzrostu liczby pracujących w sferze prywatnej odnotowano przede wszystkim w ostatnim kwartale, o 0,4 pp. do 1,1% kw/kw sa. W ujęciu rocznym dynamika ustabilizowała się na poziomie 2,7% r/r sa. W I kw. 2015 r. liczba pracujących w sferze publicznej natomiast pogłębiła swoje spadki (po usunięciu sezonowości do -1,0% kw/kw oraz -1,5% r/r).

Zmiany obserwowane w miesięcznych danych o zatrudnieniu w SP (Wykres nr 8) stanowią kontynuację umiarkowanej i systematycznej tendencji wzrostowej zapoczątkowanej w połowie 2013 r. Według odsezonowanych danych poziom przeciętnego zatrudnienia w SP zwiększył się w I kw. 2015 r. łącznie o ok. tys. 24 etatów. Ostatnie dostępne dane za kwiecień 2015 r. wskazują również na utrzymywanie się od początku br. dynamiki zatrudnienia w SP na poziomie powyżej 1,0% r/r, co odpowiada miesięcznym przyrostom rzędu 4-6 tys. osób.

2. Popyt na pracę

W I kw. 2015 r. popyt na pracę (mierzony liczbą wakatów) ustabilizował się na poziomie najwyższym od 2008 roku. Najnowsze dane miesięczne wskazują, że w II kw. br. liczba wakatów w urzędach pracy ponownie wzrasta.

W I kw. 2015 r. – liczba zgłoszonych do urzędów pracy „rynkowych” wakatów (Wykres nr 9). rosła wyraźnie wolniej niż pod koniec 2014 roku (1,0% kw/kw sa wobec 2,6% kw/kw sa w IV kw. ub.r.) , ale ich poziom był najwyższy od 2008 roku. Podobna tendencja dotyczyła wskaźnika BIEC⁸ opartego na ogłoszeniach o pracę w gazetach i internecie, ale w tym przypadku złagodzenie wzrostu nie było tak wyraźne (w I kw. 2015 r. wzrost wyniósł 2,0% kw/kw sa wobec 2,5% w IV kw. ub.r.). Różnica pomiędzy obiema obserwacjami może wynikać ze specyfiki wakatów zgłaszanych do urzędów pracy⁹ i sugeruje, że na początku 2015 roku wzrastała liczba wakatów dla osób o przeciętnie wyższych kwalifikacjach, które są rzadziej zgłaszane do urzędów pracy. Dane BIEC są spójne z analizą przepływów na rynku pracy, która pokazuje, że w stosunku do końca 2014 roku w I kw. 2015 r. wyraźnie wzrosło prawdopodobieństwo znalezienia pracy (zob. rozdział III).

Powyższe informacje uzupełniają badania popytu na pracę GUS¹⁰ według, których już w IV kw. 2014 r. nastąpił gwałtowny wzrost liczby nowo utworzonych miejsc pracy. Duża część z nich

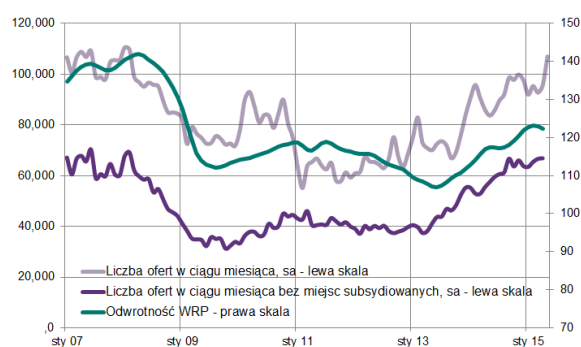
⁸ Komentarz dotyczy odwrotności wskaźnika rynku pracy (WRP) publikowanego przez BIEC, który ma charakter wyprzedzający w stosunku do bezrobocia.

⁹ BARP NBP wskazuje, że do urzędów pracy zgłaszanych jest jedynie ok 10-20% wszystkich ofert pracy. W zdecydowanej większości są to oferty na stanowiska wymagające niskich kwalifikacji.

¹⁰ Badania ankietowe popytu na pracę GUS są publikowane z jedno-kwartalnym opóźnieniem w stosunku do danych BAEL stąd aktualne dane dotyczą IV kw. 2014 r.

została zapełniona już w IV kw. ub.r., a pozostałe niezapełnione wakaty¹¹ stały się wolnymi wakatami do wykorzystania w 2015 roku. Analizy NBP¹² wskazują, że dłuższy czas zapełniania wakatów dotyczy miejsc pracy dla osób o wyższych kwalifikacjach, natomiast zdecydowana większość wakatów dla osób o niższych kwalifikacjach zapełniana jest w ciągu 3 miesięcy. Można zatem wnioskować, że duża część wakatów powstałych w IV kwartale ub.r. dotyczyła osób o niższych kwalifikacjach i została szybko zapełniona. Wakaty dla osób o wyższych kwalifikacjach zapełniane są wolniej i duża ich część pozostała wolna także w I kw. 2015 r.

Wykres nr 9. Liczba ofert w urzędach pracy i Wskaźnik Rynku Pracy BIEC

Źródło: GUS, BIEC, obliczenia NBP.

Warto zwrócić uwagę, że dane o całkowitej liczbie wakatów w urzędach pracy nie tylko ustabilizowały się, ale od początku 2015 roku były o ok. 10 tys. miesięcznie niższe niż pod koniec 2014 roku. Wahania te tłumaczy obecność ofert subsydiowanych ze środków urzędów pracy i zwykle dotyczących prac prostych. Statystyki te wyraźnie pokazują, że wahania w finansowaniu nowych miejsc pracy przez urzędy mają duże znaczenie z punktu widzenia ofert pracy dostępnych dla osób rejestrujących się w urzędach pracy. Z drugiej jednak strony całkowite dane z urzędów pracy, będące najszybciej publikowanym wskaźnikiem zmian popytu na pracę, mogą być obciążone zmianami niewynikającymi z czynników rynkowych, ale administracyjnych.

Opublikowane dane o całkowitej liczbie wakatów w pierwszych dwóch miesiącach II kw. wskazują, że po stabilizacji w kwietniu (zgodnej ze wskaźnikiem BIEC) liczba wakatów w maju wzrosła o aż o 12%. Tak silny wzrost m/m mógł być przynajmniej częściowo związany z pojawieniem się większej liczby subsydiowanych miejsc pracy.

3. Wykorzystanie czynnika pracy w procesach produkcyjnych

Tempo wykorzystania mocy produkcyjnych w I kw. 2015 r. oraz przeciętna liczba przepracowanych godzin nieznacznie się obniżyły. Wzrost zatrudnienia obserwowany jest głównie za sprawą kontraktów czasowych, ale część z wcześniej zawartych umów na czas określony staje się stopniowo umowami bezterminowymi.

W I kw. 2015 r. wskaźnik wykorzystania mocy produkcyjnych spadł do 80,0% wobec 82,0% przed kwartałem (Wykres nr 10). Spadek wynikał z obniżenia się wykorzystania mocy produkcyjnych w usługach po wyraźnym wzroście pod koniec 2014 roku oraz lekkim obniżeniu się tego wskaźnika w przemyśle. Jedynie w budownic-

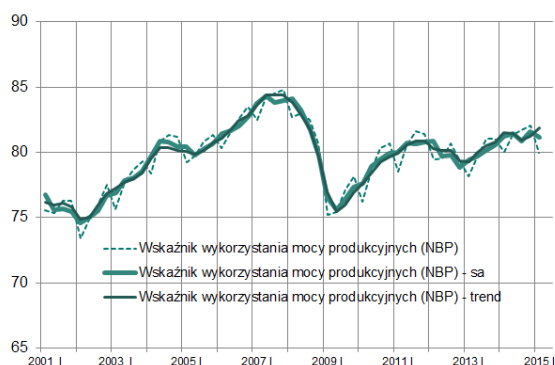
¹¹ Dane pochodzące z Badania popytu na pracę GUS uwzględniającego informacje do IV kw. 2014 r. włącznie wskazują na silny wzrost nowoutworzonych miejsc pracy pod koniec 2014 roku, (co oznacza wzrost o 60% r/r., zob. „Monitoring rynku pracy – Popyt na pracę w IV kw. 2014 r.”, GUS). Z drugiej strony liczba pozostających pod koniec kwartału wolnych miejsc pracy wzrosła znacznie wolniej niż wzrost nowych miejsc pracy (o ok. 39% r/r), co wskazuje na poprawę efektywności dopasowania na rynku pracy, która mogła wynikać z mniejszych wymagań od strony popytu. Około 30% nowych miejsc pracy w IV kw. 2015 powstało dla specjalistów głównie w większych firmach. W firmach zatrudniających mniej niż 50 osób nowe miejsca pracy powstawały głównie dla osób zatrudnionych przy sprzedaży

¹² Porównaj Badanie Ankietowe Rynku Pracy. Raport 2014 (s. 34): http://www.nbp.pl/publikacje/arp/raport_2014.pdf

twie odnotowano dalszy wzrost wykorzystania mocy produkcyjnych w I kw. br.

Spadek stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych nastąpił pomimo nieznacznego przyspieszenia dotychczasowego tempa wzrostu gospodarczego.

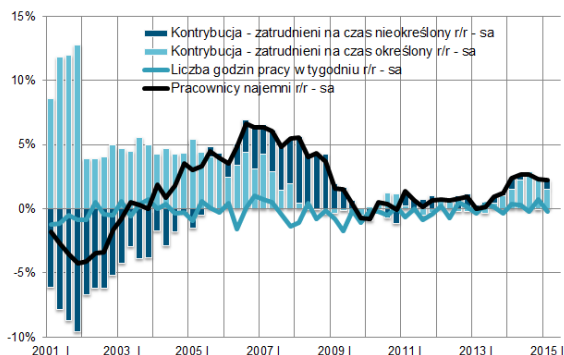
Wykres nr 10. Wskaźnik wykorzystania mocy produkcyjnych (sa)

Źródło: dane GUS i dane NBP, obliczenia własne

W I kw. 2015 r. niższemu stopniowi wykorzystania mocy produkcyjnych towarzyszyło nieco mniej intensywne wykorzystanie czynnika pracy, mierzone liczbą godzin przeciętnie przepracowanych w tygodniu, która spadła o 0,2% r/r sa.

Wykres nr 11. Odsetek pracujących na podstawie kontraktów krótkoterminowych i liczba godzin przepracowanych w tygodniu (sa)

Źródło: dane GUS i dane NBP, obliczenia własne

Dlatego, choć wciąż obserwowany jest wzrost zatrudnienia, to coraz wolniej rośnie całkowita liczba przepracowanych godzin, zarówno w ujęciu rocznym (1,5% r/r sa wobec 2,3% przed kwartałem), jak i kwartalnym (0,0% kw/kw sa wobec wzrostu o 0,7% przed kwartałem)¹³.

Począwszy od III kw. 2013 r. za łączny przyrost zatrudnienia odpowiadają głównie pracownicy na umowach czasowych (Wykres nr 11). Tendencja ta kontynuowana była także w I kw. 2015 r., kiedy liczba kontraktów na czas określony¹⁴ zwiększyła się o 5,3% r/r sa. Jednak przyrost ich liczby kw/kw sa był po raz pierwszy od półtora roku ujemny, a przyrost zatrudnienia na czas nieokreślony okazał się dodatni – zarówno w ujęciu rocznym jak i kwartalnym (po 1,0%). Zmiana ta związana jest ze stopniowym przekształcaniem umów terminowych zawieranych od III kw. 2013 r. w umowy bezterminowe.

¹³ W dłuższym okresie przeciętna liczba przepracowanych godzin wykazywała w przypadku Polski wyraźną tendencję malejącą, której towarzyszyły krótkookresowe wahania związane ze zmianami po stronie popytu na wytwarzane dobra (zob. Ramka 1 w raporcie o rynku pracy za IV kw. 2013 r.).

¹⁴ Na podstawie BAEL możliwa jest identyfikacja osób pracujących na umowę zawartą na czas określony, tj. z określonym terminem zakończenia kontraktu. Kategoria ta obejmuje także inne niż umowa o pracę formy zatrudnienia np. umowy cywilno-prawne, umowy ustne, jak również część pracujących w „szarej strefie”. W II kw. 2014 r. łączny pracujących udział na podstawie kodeksu pracy na czas określony oraz na podstawie kodeksu cywilnego w liczbie pracujących najemnie wyniósł 28,5%.

4. Oczekiwane zmiany zatrudnienia

Wyniki Badania Koniunktury NBP¹⁵ wskazują, że tendencja wzrostu zatrudnienia będzie kontynuowana w II kw. 2015 r., ale prognozowane wzrosty są mniejsze niż w I kw. br.

Stabilizacja popytu na pracę w kwietniu br. jest spójna z danymi z Szybkiego Monitoringu NBP (SM NBP), które po odsezonowaniu wskazują na niewielkie obniżenie wskaźnika planowanych zmian zatrudnienia w II kw. br. Niemniej jednak wskaźnik ten po raz kolejny przyjął wartość dodatnią, świadczącą o prognozowanym wzroście zatrudnienia. Na możliwość niewielkiego obniżenia się wzrostów zatrudnienia w III kw. wskazują też badania ankietowe realizowane na mniejszych próbach przez inne ośrodki badawcze¹⁶.

Według SM NBP największy wyraźny wzrost zatrudnienia prognozowany jest przez firmy prywatne, szczególnie z przewagą kapitału zagranicznego. Niemniej – z wyjątkiem największych firm – w większości pozostałych prognozy zatrudnienia są nieco gorsze, niż formułowane na I kw. 2015 r. W ujęciu branżowym, poza transportem, przeważały niewielkie spadki prognoz, choć utrzymywały się one na dodatnim poziomie. Jedynie w budownictwie saldo różnic pomiędzy prognozowanym nowym zatrudnieniem i zwolnieniami w II kwartale spadło do zera, po gwałtownym wzroście w I kw. 2015 r.

¹⁵ Dane z „Szybkiego Monitoringu NBP w IV kw. 2014”, NBP, październik 2014 r.

¹⁶ Zarówno badania firmy *Manpower* jak i *Randstat* wskazują na obniżenie się prognozy wzrostu zatrudnienia w III kw. 2015 r. Należy zaznaczyć, że w obu przypadkach zmiany te są w granicach błędu statystycznego przeprowadzanych badań.

Podaż pracy i bezrobocie

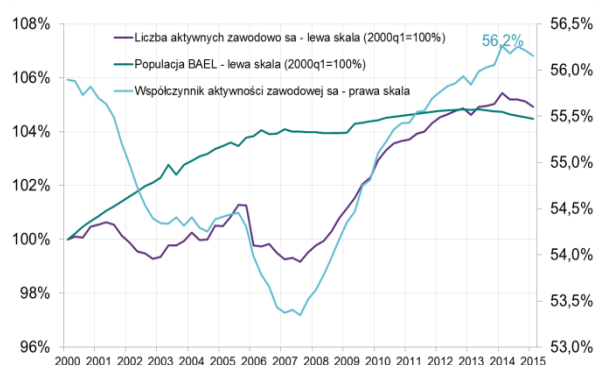
1. Podaż pracy

W I kwartale 2015 r. współczynnik aktywności zawodowej nieznacznie się obniżył i ukształtował się na poziomie 56,2%. Do zmniejszenia podaży pracy przyczynił się ponadto dalszy powolny spadek populacji BAEL. Obserwowany był również dalszy spadek liczby osób bezrobotnych oraz stopy bezrobocia.

W I kw. 2015 r. wielkość populacji BAEL kontynuowała łagodny spadek w tempie ok. 0,2% rocznie. Zmniejszyła się także liczba osób aktywnych zawodowo (o 34 tys., sa w porównaniu do poprzedniego kwartału oraz o 86 tys., sa w ujęciu rocznym).

Zgodnie z danymi BAEL współczynnik aktywności zawodowej nieznacznie się obniżył, odbiegając tym samym od długookresowego wzrostowego trendu. Po usunięciu wahań o charakterze sezonowym współczynnik ten ukształtował się na poziomie równym 56,2% (Wykres nr 12).

Wykres nr 12. Liczba aktywnych zawodowo, współczynnik aktywności zawodowej i populacja BAEL (sa)

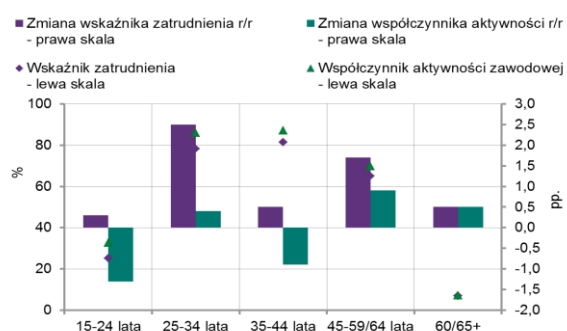
Źródło: dane GUS, obliczenia NBP

Do zmniejszenia podaży pracy w ujęciu rocznym przyczyniły się wyraźne spadki aktywności zawodowej w grupie najmłodszych uczestników rynku pracy (15-24 lata) oraz osób w średnim

wieku (35-44 lata). W dalszym ciągu obserwowano wzrost WAZ w grupie osób pomiędzy 45 a 59/64 rokiem życia, choć poprawa ta następowała w tempie wolniejszym, niż w poprzednich kwartałach (wzrost WAZ o 0,9 pp. r/r wobec 1,3 pp. w IV kw. 2014r.). Nieco szybciej niż przed kwartałem, rósł natomiast WAZ osób w grupie wiekowej 25-34 oraz wśród osób powyżej 60/65 roku życia (Wykres nr 13).

W I kw. 2015r. obserwowano dalszy, choć nieco słabszy niż w poprzednich kwartałach, wzrost wskaźnika zatrudnienia (o 0,9 pp. r/r). Podobnie jak w całym 2014 r. jego poprawa zanotowana została we wszystkich grupach wiekowych. Najbardziej, bo aż o 2,5 pp. r/r, wskaźnik ten wzrósł w grupie osób pomiędzy 25 a 34 rokiem życia. Jego wyraźną poprawę zaobserwowano także wśród osób w wieku przedemerytalnym (o 1,7 pp. r/r). Dużo słabiej niż w poprzednich kwartałach rósł natomiast wskaźnik zatrudnienia osób najmłodszych (0,3 pp. r/r wobec średnio 1,6 pp. r/r w 2014 r.).

Wykres nr 13. Współczynnik aktywności zawodowej (%), wskaźnik zatrudnienia (%) oraz ich zmiany (r/r w pp.) wg grup wieku

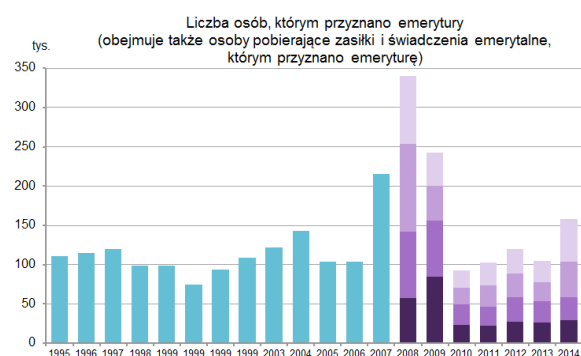

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP

Podobnie jak w III kw. ub.r., w IV kw. 2014 r. zanotowano bardzo silny wzrost liczby osób opuszczających rynek pracy i przechodzących na emeryturę. Liczba nowo przyznanych emerytur

w tym kwartale była ponad dwukrotnie wyższa niż w analogicznym okresie poprzedniego roku (wzrost o 27,9 tys.). Liczba wniosków o przyznanie emerytur w całym 2014 r. wzrosła wobec 2013 r. o 51,5% (53,8 tys.), co potwierdza coraz wyraźniejszy wpływ starzenia się polskiego społeczeństwa na liczbę przyznawanych emerytur.

Wykres nr 14. Liczba osób, którym przyznano emerytury

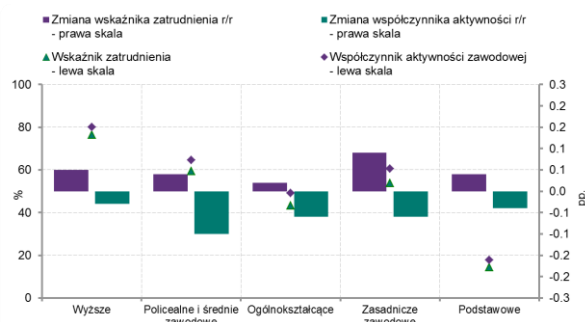

Źródło: dane ZUS, zestawienie NBP. Począwszy od 2007r. kolorami oznaczono kolejne kwartały. Dane obejmują także osoby pobierające zasiłki i świadczenia emerytalne, którym przyznano emeryturę.

Zmniejszenie aktywności zawodowej obserwowane było we wszystkich grupach wykształcenia (Wykres nr 15). O ile spadki WAZ osób z wykształceniem policealnym, zasadniczym i podstawowym obserwowane były już w poprzednich kwartałach, o tyle obniżenie WAZ w grupie osób z wykształceniem średnim i wyższym stanowiło odstępstwo od długookresowej rosnącej tendencji. Podobnie jak przed kwartałem, najbardziej wyraźny spadek zanotowano wśród absolwentów szkół policealnych i średnich zawodowych (-1,0 pp. r/r).

W I kw. 2015 r. wzrost wskaźnika zatrudnienia zanotowany został we wszystkich grupach wykształcenia. Jego najsilniejszą poprawę zanotowano wśród osób z wykształceniem zasadniczym (o 0,9 pp. r/r).

Wykres nr 15. Współczynnik aktywności zawodowej (%), wskaźnik zatrudnienia (%) i ich zmiany (r/r w pp.) wg wykształcenia

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP

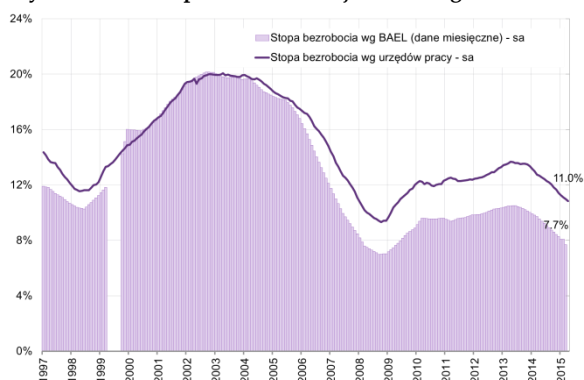
W ujęciu rocznym spadek WAZ zanotowano tylko wśród kobiet (o 0,4 pp. r/r do 48,3%). WAZ w grupie mężczyzn nieznacznie się poprawił (wzrost o 0,1 pp. r/r do 64,3%). Poprawa wskaźnika zatrudnienia została natomiast zanotowana w obu grupach (1,2 pp. r/r dla mężczyzn i 0,8 pp. r/r).

2. Bezrobocie

W I kw. 2015 r. obserwowano dalsze spadki liczby osób bezrobotnych oraz obu miar stopy bezrobocia. Stopa bezrobocia na podstawie danych BAEL spadła do poziomu 7,7% (sa), a na podstawie danych z rejestrów urzędów pracy do 11,0% (sa)¹⁷. Za zmiany te odpowiedzialny jest głównie wzrost liczby osób pracujących.

W I kw. 2015 r. obie miary stopy bezrobocia wyraźnie się obniżyły. Stopa bezrobocia BAEL po wyeliminowaniu efektów sezonowych była o 0,6 pp. niższa niż przed kwartałem i ukształtowała się na poziomie 7,7%. Stopa bezrobocia rejestrowanego obniżyła się w ujęciu kwartalnym o 0,4 pp. i wyniosła 11,0% (sa) (Wykres nr 16).

Wykres nr 16. Stopa bezrobocia rejestrowanego i BAEL (sa)

Źródło: dane GUS, MPiPS, obliczenia NBP

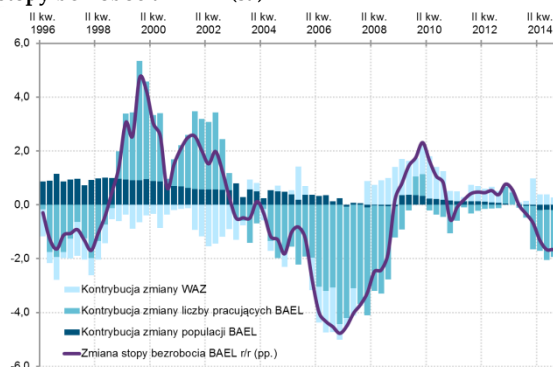
W ujęciu rocznym stopa bezrobocia BAEL obniżyła się o 2,0 pp. (Wykres nr 17) a liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się w ujęciu rocznym o 352 tys. tj. ok. 24% populacji osób bezrobotnych wg BAEL (21% przed kwartałem). W porównaniu do poprzedniego kwartału liczba osób bez-

¹⁷ Usuwania czynnika sezonowego jest procedurą statystyczną obciążoną błędem ze względu na stochastyczny charakter zaburzeń. Jak wskazano w Raporcie kwartalnym w II kw. 2010 (Ramka 4), dopiero gdy różnica pomiędzy kolejnymi wartościami odsezonowanymi przekracza ok. 0,5 pp., można mieć pewność dotyczącą kierunku zmian pomiędzy ostatnimi obserwacjami szeregu. W przypadku mniejszych różnic, w sensie statystycznym, te oszacowania nie wskazują na istotną zmianę stopy bezrobocia.

robotnych zmniejszyła się o ok. 76 tys. (sa). Dane rejestrowe wskazują na spowolnienie tempa spadku bezrobocia II kw. 2015 r., co może oznaczać zarówno narastającą rozbieżność pomiędzy danymi rejestrowymi i BAEL jak i zmianę tendencji. Obecnie niższa dynamika spadków w danych z rejestrów urzędów pracy związana jest przede wszystkim z wolniej spadającą liczbą rejestracji w porównaniu do napływów do bezrobocia wg BAEL (por. rozdział „Przepływy na rynku pracy”). Za niższe tempo spadków w danych rejestrowych niż w BAEL odpowiadają także czynniki demograficzne, tj. obniżająca się populacja.

Dekompozycja zmiany stopy bezrobocia wskazuje, że za zmianę tę odpowiedzialny był w głównej mierze wzrost liczby pracujących (o 264 tys. r/r, co stanowi ok. 1,7% populacji osób pracujących). Do przyspieszenia spadku stopy bezrobocia przyczyniły się także zmiany populacji oraz aktywności zawodowej. Na przestrzeni ostatnich 9 lat, rosnący WAZ przyczyniał się do wzrostów bezrobocia. Na przestrzeni ostatnich 6 kwartałów zaobserwować można było coraz niższy wkład WAZ, aż w I kw. 2015 r. stał się ujemny. Oznacza to, że obecnie zarówno malejąca populacja, jak i zmniejszająca się aktywność zawodowa wspierają spadek bezrobocia. Zjawisko to nie miało wcześniej miejsca.

Wykres nr 17. Dekompozycja zmian rocznych (w pkt. proc.) stopy bezrobocia BAEL (sa)

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP

Na wciąż wysokim poziomie pozostaje odsetek zarejestrowanych osób bezrobotnych nieuprawnionych do pobierania zasiłku. Podobnie jak przed kwartałem, wyniósł on ok. 86%, co oznacza, że zasób osób bezrobotnych w podobnej proporcji opuszczają osoby uprawnione i nieuprawnione do tych świadczeń. Ta druga grupa obejmuje zarówno osoby młode bez doświadczenia zawodowego (lub ze zbyt krótkim doświadczeniem); osoby bezskutecznie poszukujące pracy przez ponad 12 miesięcy; osoby o nietrwałym charakterze zatrudnienia na przestrzeni ubiegłych 18 miesięcy; oraz osoby powracające na rynek pracy po nieaktywności.

Zgodnie z danymi z rejestrów wyraźnie spadła liczba wyrejestrowań, zarówno w ujęciu rocznym

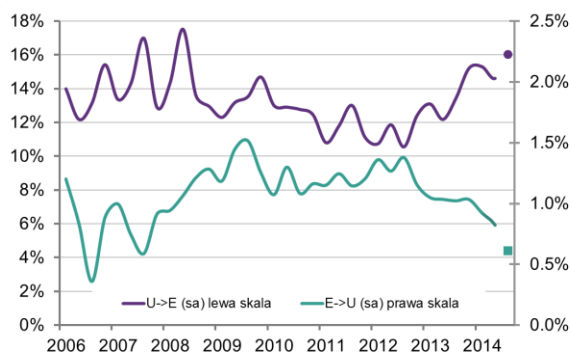
(o 5,6% r/r, sa), jak i kwartalnym (o 4,9% kw/kw, sa). Jednocześnie nieznacznie wzrósł udział skreśleń z rejestrów z powodu podjęcia pracy (o 1,3 pp., sa do 47,9% ogółu wyrejestrowań). Spadkowi liczby wyrejestrowań z bezrobocia towarzyszyło obniżenie liczby osób nowo zarejestrowanych bezrobotnych. W porównaniu do poprzedniego kwartału była ona niższa o 1,4% (sa), natomiast w stosunku do I kw. 2014r. obniżyła się o 3,6% (sa). Ponadto, miesięczne dane z powiatowych urzędów pracy wskazują na wyraźny spadek liczby subsydiowanych miejsc pracy (o 17,3% kw/kw, sa i 20,5% r/r, sa) oraz względną stabilizację liczby „rynkowych” ofert pracy w ujęciu kwartalnym i jej wyraźny wzrost w porównaniu do analogicznego kwartału poprzedniego roku (21,4% r/r, sa).

Przepływy na rynku pracy

W I kw. 2015 r. prawdopodobieństwo znalezienia pracy wzrosło w stosunku do IV kw. 2014 r., wpisując się w trwającą od połowy 2012 r. tendencję rosnącą. Ponownie obniżyło się także ryzyko utraty pracy¹⁸, również kontynuując zarysowane wcześniej tendencje. Wyhamowanie silnego do tej pory wzrostu napływ osób z nieaktywności do bezrobocia wpłynęło na spadek aktywności zawodowej.

Najważniejszymi przepływami decydującymi o zatrudnieniu i bezrobociu w gospodarce są przepływy związane ze znajdowaniem pracy (U->E) oraz utratą pracy (E->U). Znacznie mniejsze znaczenie miały przepływy z nieaktywności do bezrobocia lub zatrudnienia (N->E, N->U) oraz w odwrotną stronę (E->N, U->N).

Wykres nr 18. Prawdopodobieństwa przejścia osoby bezrobotnej do zatrudnienia (U->E) oraz przejścia osoby zatrudnionej do bezrobocia (E->U)

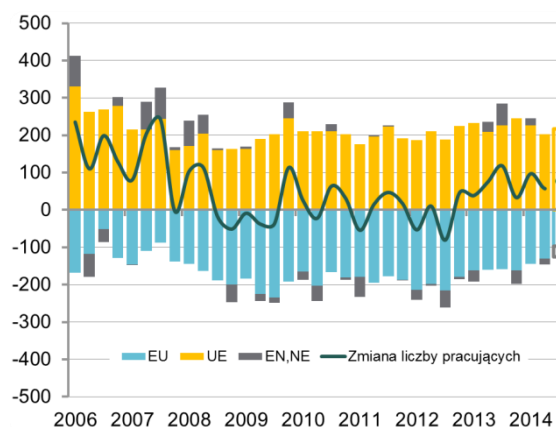

Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych GUS

¹⁸ Ostatnia obserwacja przepływów pomiędzy dwoma kwartałami oszacowane na podstawie publikacji GUS i natężenia przepływów we wcześniejszym okresie. Spójność przepływów z danymi makro (uwzględniającymi korektę o NSP 2011) zapewniona za pomocą procedury IPF. Szerzej nt. metody zob. Aneks (pkt III). Wcześniejsze przepływy wyznaczone na podstawie mikrodanych BAEL – obserwacji tych samych osób w kolejnych kwartałach oraz korygowane w celu uzyskania zgodności z obserwacjami reprezentatywnymi dla populacji.

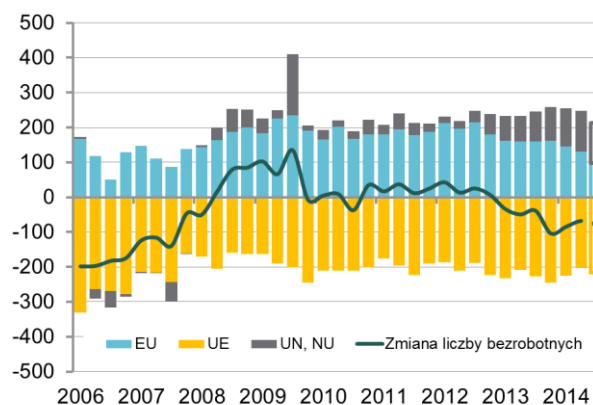
W I kw. 2015 r. prawdopodobieństwo znalezienia pracy (Wykres nr 18) było wzrosło znacznie, zmieniając negatywne tendencje obserwowane w drugiej połowie 2014 r. Ponownie obniżyło się prawdopodobieństwa utraty pracy, osiągając poziomy zbliżone do okresu sprzed spowolnienia gospodarczego.

Wykres nr 19. Kwartalne zmiany pracujących –przepływy (w tys., sa)

Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych GUS

Wykres nr 20. Kwartalne zmiany bezrobocia –przepływy (w tys., sa)

Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych GUS

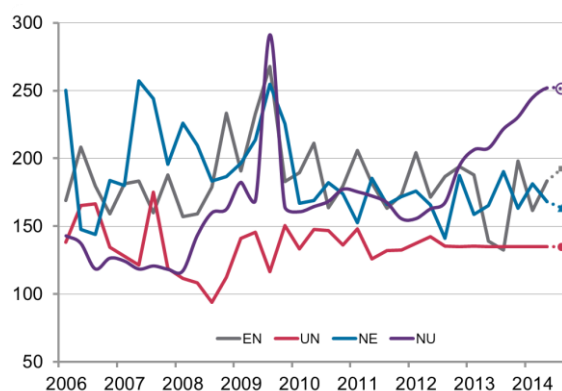
Wzrost liczby pracujących był w zbliżonym stopniu co w poprzednich kwartałach efektem zatrudniania osób wcześniej bezskutecznie szukających pracy. Obniżeniu uległy zwolnienia,

wzrosły natomiast odpływy do nieaktywności (Wykres nr 19). Na dalszy spadek liczby osób bezrobotnych wpłynęły większe odpływy do zatrudnienia, przy jednocześnie malejącym napływie do bezrobocia osób wcześniej nieaktywnych (Wykres nr 20).

Dokładniejsza analiza przyptywów z nieaktywności wskazuje, że z początkiem 2012 r. rozpoczął się wyraźny wzrost napływów z nieaktywności do bezrobocia przy utrzymującej się na niemal niezmiennym i niskim poziomie liczbie osób przechodzących z bezrobocia do nieaktywności (Wykres nr 21). Związane może to być zarówno z wydłużaniem aktywności osób w wieku niemobilnym jak i trudniejszym w tej fazie cyklu wejściem osób młodych na rynek pracy. W I kw 2015 r. luka w przepływach pomiędzy bezrobociem i nieaktywnością stopniowo przestaje narastać.

Spadają także przepływy z nieaktywności do zatrudnienia, co zdaje się potwierdzać problemy z wejściem na rynek pracy osób młodych. Wzrost odpływów z zatrudnienia do nieaktywności zgodny jest z obserwowanym zahamowaniem trendu wzrostowego współczynnika aktywności zawodowej osób starszych.

Wykres nr 21. Kwartalne przepływy pomiędzy nieaktywnością a pracą i bezrobociem (w tys., sa)

Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych GUS

Wynagrodzenia, wydajność i koszty pracy

W I kw. 2015 r. dynamika wynagrodzeń w gospodarce wzrosła, co przy stosunkowo mniejszym wzroście dynamiki wydajności pracy skutkowało wzrostem dynamiki ULC.

1. Wynagrodzenia

Dynamika wynagrodzeń w I kw. 2015 r. wzrosła i wyniosła 4,1% r/r (wobec 3,1% r/r w IV kw. 2014 r.). Do wzrostu dynamiki wynagrodzeń w GN przyczynił się przede wszystkim wzrost dynamiki płac w sektorze przedsiębiorstw (Tabela nr 1), która ukształtowała się na podobnym poziomie, jak dynamika płac w całej gospodarce (4,0% r/r wobec 3,3% r/r w IV kw. 2014 r.) głównie na skutek wzrostu dynamiki wynagrodzeń w sekcjach: produkcja metali oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę. Jednocześnie znacznie wzrosła dynamika wynagrodzeń w usługach finansowych (7,7% r/r wobec -5,6% w IV kw. 2014 r.). Warto zwrócić uwagę, że w stosunku do reszty gospodarki dynamika płac w sekcjach sektora publicznego była relatywnie niższa, co może być zachętą do negocjacji płacowych po zdjęciu z Polski przez Komisję Europejską procedury nadmiernego deficytu.

W I kw. 2015 r. na skutek wzrostu dynamiki wynagrodzeń nominalnych przy dalszym spadku inflacji mierzonej CPI (do -1,5% r/r z -0,7% r/r w IV kw. 2014 r.), dynamika przeciętnych wynagrodzeń w gospodarce w ujęciu realnym wzrosła i wyniosła 5,7% r/r wobec 3,8% r/r w IV kw. 2014 r.

W stosunku do I kw. 2014 r. plany podniesienia wynagrodzeń na II kw. 2015 r. zadeklarowało taki sam odsetek przedsiębiorców ankietowanych w ramach SM NBP (15,6% po korekcie sezonowej).

Tabela nr 1. Dynamika wynagrodzeń w gospodarce i jej sekcjach r/r (zgodne z PKD 2007)

	2012				2013				2014				2015
	1q	2q	3q	4q	1q	2q	3q	4q	1q	2q	3q	4q	1q
Gospodarka*	5,2	3,9	2,8	2,9	2,6	3,3	4,0	3,6	4,2	3,5	3,5	3,1	4,1
Rolnictwo	17,3	13,0	0,9	2,2	2,2	2,3	4,6	0,1	4,6	2,3	2,5	5,3	8,2
Sektor przedsiębiorstw	5,3	3,0	2,7	2,8	2,1	2,9	3,3	3,3	4,2	4,1	3,3	3,3	4,0
Usługi finansowe	2,5	6,5	0,0	3,8	-0,7	0,2	3,2	9,2	6,4	0,5	4,8	-5,6	7,7
Nauka i technika	3,2	1,6	0,9	2,0	4,0	4,8	3,9	4,4	2,8	3,5	3,6	4,7	6,0
Administracja	3,4	1,3	0,6	1,5	2,9	3,2	3,5	2,0	2,5	3,7	3,0	3,2	3,0
Edukacja	6,0	4,8	5,3	3,0	2,2	4,4	6,0	3,9	3,8	3,1	1,3	3,8	2,8
Ochrona zdrowia	2,8	2,6	1,8	3,0	2,5	2,0	2,3	3,5	2,1	2,4	3,4	1,4	3,3
Mikropodmioty i reszta GN**	3,5	3,4	-0,3	0,5	5,7	8,9	10,6	5,0	7,4	2,9	8,9	6,4	6,5

*Dane dla pełnej zbiorowości;

** Kolorem czerwonym oznaczono szacunki IE.

2. Wydajność oraz jednostkowe koszty pracy (ULC)

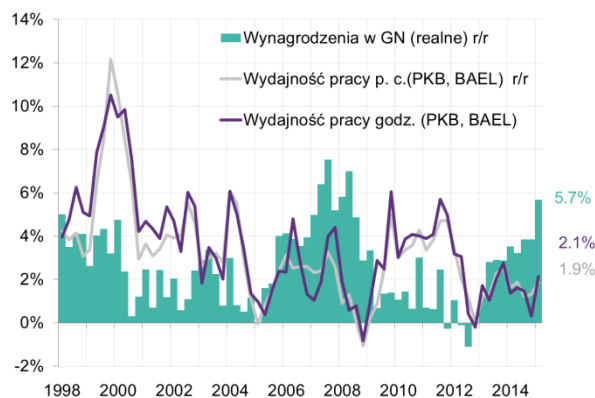
W I kw. 2015 r. dynamika wydajności pracy w przypadku rachunku opartego na danych BAEL wzrosła na skutek wzrostu dynamiki PKB przy spadku dynamiki liczby pracujących i liczona na jednego zatrudnionego (p.c.) wyniosła 1,9% r/r (wobec 1,3% r/r w IV kw. 2014 r.) (Wykres nr 22). Jednocześnie dynamika wydajności ukształtowała się nieznacznie powyżej średniej z ostatnich trzech lat.

W dalszym ciągu tempo wzrostu wydajności utrzymuje się poniżej tempa wzrostu płac, zarówno w ujęciu realnym jak i nominalnym. W przypadku płac realnych rosną one szybciej od wydajności od I kw. 2013 r. przy czym rozbieżności pomiędzy tempami wzrostu pogłębiają się. Natomiast w przypadku płac nominalnych ich tempo wzrostu jest wyższe od tempa wzrostu wydajności od IV kw. 2010 r. jednak różnice pomiędzy obiema dynamikami utrzymują się na stabilnym poziomie.

W przypadku dynamiki wydajności liczonej na godzinę pracy nastąpił jej wzrost, w stosunku do IV kw. 2014 r., do 2,1% r/r na skutek wzrostu dynamiki PKB przy jednoczesnym obniżeniu się dynamiki całkowitej liczba przepracowanych

godzin. Była ona również niższa od dynamiki płac realnych.

Wykres nr 22. Zmiany wydajności pracy a wzrost płac realnych wg BAEL¹⁹

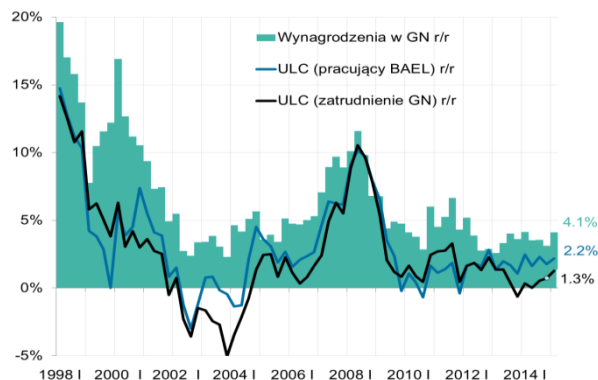

Źródło: GUS, obliczenia NBP.

W I kw. 2015 r. dynamika jednostkowych kosztów pracy (przy pomiarze na podstawie BAEL) wzrosła i wyniosła 2,2% r/r (wobec 1,8% r/r w IV kw. 2014 r.) na skutek wzrostu dynamiki płac przy stosunkowo mniejszym wzroście dynamiki wydajności. W dalszym ciągu dynamika ULC r/r, kształtuje się znacznie powyżej średniej liczonej od połowy 2009 r.

Dynamika jednostkowych kosztów pracy na podstawie informacji o liczbie zatrudnionych w GN również wzrosła i wyniosła 1,3% r/r (wobec 0,7% r/r w IV kw. 2014 r.) (Wykres nr 24).

Wykres nr 23. Wzrost ULC a wzrost płac nominalnych w gospodarce narodowej

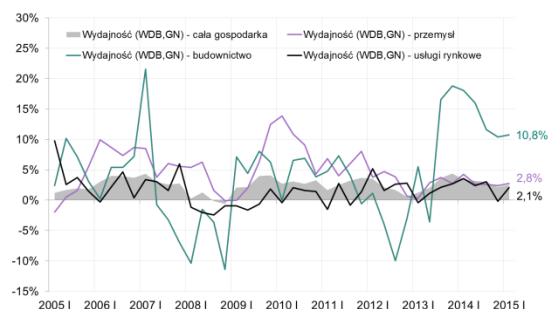
Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Analizy produktywności w ujęciu branżowym wskazuje na wzrost wydajności w przemyśle w stosunku do IV kw. 2014 r. na skutek wzrostu dynamiki wartości dodanej brutto. Jednocześnie dynamika zatrudnienia w tym sektorze nie zmieniła się w stosunku do poprzedniego kwartału (1,8% r/r sa). W usługach rynkowych zmiany zatrudnienia w I kw. 2015 r. odbiegały od zmian tempa wzrostu WDB. Dynamika zatrudnienia nieznacznie spowolniła (do 1,3% r/r sa), a dynamika WDB silnie wzrosła, co skutkowało wzrostem wydajności pracy w tym sektorze. W przypadku budownictwa w dalszym ciągu korelacja zmian WDB i zatrudnienia jest słaba. Stosunkowo silnemu wzrostowi dynamiki WDB w I kw. 2015 r. towarzyszył wciąż, zapoczątkowany około 3 lata temu, spadek zatrudnienia (-6,1% r/r sa) co przełożyło się na wzrost wydajności pracy (Wykres nr 24)²⁰.

¹⁹ Do kalkulacji tempa wzrostu wydajności pracy na zatrudnionego (p.c.) wykorzystano realną dynamikę PKB oraz dynamikę liczby pracujących wg BAEL. W przypadku wydajności godzinowej (p.h.) posłużono się realnym tempem wzrostu PKB oraz dynamiką łącznie przepracowanego czasu, stanowiącego iloczyn liczby pracujących wg BAEL oraz przeciętnej przepracowanej liczby godzin w tygodniu wg BAEL.

²⁰ W przypadku analizy po sektorach do wyliczenia zmian w wydajności i ULC użyto wartości dodanej brutto (WDB).

Wykres nr 24. Zmiany r/r wydajności w sekcjach GN

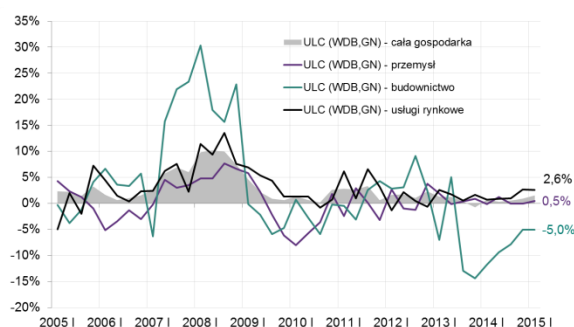
Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Wg wyników Szybkiego Monitoringu NBP w I kw. 2015 r. zwiększył się odsetek firm, w których wydajność rosła wolniej niż wynagrodzenia. W dalszym ciągu jednak utrzymuje się zdecydowana przewaga przedsiębiorstw, w których wydajność rosła szybciej od płac.

Analiza jednostkowych kosztów w ujęciu branżowym wskazuje, iż w przypadku sektora usług rynkowych dynamika ULC, po okresie wzrostu trwającym od I kw. 2014 r., ustabilizowała się, pomimo wzrostu dynamiki wydajności, gdyż towarzyszył jej odpowiedni wzrost dynamiki płac. Jednocześnie dynamika jednostkowych kosztów pracy w tym sektorze jest stosunkowo

wysoka w porównaniu do dynamiki w przemyśle i budownictwie. Również w przypadku budownictwa dynamika ULC ustabilizowała się: wzrost dynamiki wydajności był zbliżony do wzrostu dynamiki płac. W dalszym ciągu jednak dynamika ta w tym sektorze utrzymuje się na ujemnym poziomie. W przemyśle nastąpił wzrost dynamiki ULC na skutek stosunkowo silniejszego wzrostu dynamiki płac niż dynamiki wydajności pracy. Jednocześnie dynamika ta od II kw. 2014 utrzymuje się na dodatnich lecz stosunkowo niskich poziomach (Wykres nr 25).

Wykres nr 25. Wzrost ULC w sekcjach GN

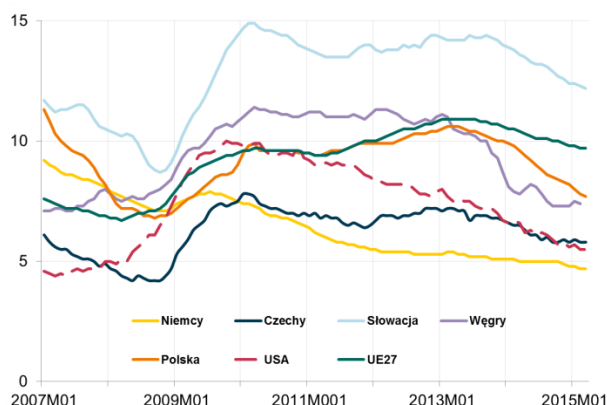
Źródło: GUS, obliczenia NBP.

Rynek pracy w Polsce na tle wybranych krajów

Sytuacja na rynkach pracy w UE w dalszym ciągu stopniowo poprawia się, choć mniej dynamicznie niż w Polsce. Rośnie dynamika zatrudnienia i obniża się stopa bezrobocia. Przyspiesza poprawa w USA.

W skali całej UE sytuacja na rynkach pracy powoli poprawia się, podobnie jak w Polsce. Dynamika roczna zatrudnienia kontynuowała rozpoczęty w III kw. 2013 r. powolny trend wzrostowy i w IV kw. 2014 r. wyniosła 1,0% r/r, tj. nieznacznie wolniej niż w analogicznym okresie w Polsce (1,2% r/r). W ujęciu kwartalnym dynamika zatrudnienia w UE ustabilizowała się w IV kw. 2014 r. na poziomie 0,2% kw/kw (w porównaniu do 0,8% kw/kw dla Polski). W przypadku ujęcia sektorowego tempo wzrostu liczby osób zatrudnionych w przemyśle stopniowo przyspiesza i w IV kw. 2014 wyniosło 1,0% r/r. Również w budownictwie dynamika zatrudnienia rośnie, lecz w dalszym ciągu utrzymuje się na ujemnym poziomie (-0,7% r/r w IV kw. 2014 r.). Jednocześnie dynamika zatrudnienia w usługach uległa obniżeniu do 1,1% w IV kw. 2014 r. %.

Wykres nr 26. Zharmonizowana stopa bezrobocia w wybranych krajach

Źródło: Eurostat.

Na poprawę sytuacji na rynkach pracy w UE wskazuje również stopa bezrobocia, dla której utrzymuje się powolny trend spadkowy – w

marcu 2015 r. stopa bezrobocia wyniosła 9,7% (w porównaniu do 7,7% dla Polski).

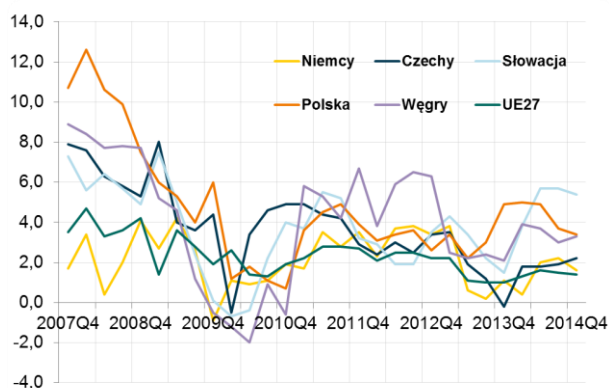
Stopniowo zmniejszają się rozbieżności pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi UE choć wciąż są one bardzo wysokie. Z jednej strony niektóre kraje cechują się historycznie niską stopą bezrobocia, wynoszącą poniżej 5,0% (Austria, Niemcy). Z drugiej strony część krajów członkowskich charakteryzuje się wciąż wysokimi (powyżej 20%), choć stopniowo malejącymi stopami bezrobocia (Hiszpania, Grecja).

W dalszym ciągu utrzymują się jednak wysokie różnice w stopach bezrobocia wśród osób w grupie wieku 15-24 lata: niektóre kraje (Austria, Niemcy, Holandia) cechują się stopą bezrobocia dla tej grupy wieku poniżej 11%. Natomiast w przypadku Hiszpanii i Grecji stopa ta jest bliska 50%. Wysokie różnice widoczne są także w przypadku długotrwałego bezrobocia (powyżej 12 miesięcy): w takich krajach jak Austria i Niemcy odsetek osób długotrwale bezrobotnych nie przekracza 2,1% aktywnych zawodowo. Natomiast w przypadku Hiszpanii i Grecji odsetek ten wynosi odpowiednio 12,6% i 19,0%.

Według danych Eurostatu dynamika kosztów pracy²¹ w sferze rynkowej w Polsce zmniejszyła się w IV kw. 2014 r. i wyniosła 3,4% r/r. Przeciętna dynamika kosztów pracy w sferze rynkowej w UE w IV kw. 2014 r. uległa nieznacznemu obniżeniu do 1,4% r/r.

²¹ Koszty pracy obejmują płacowe i pozapłacowe składniki wynagrodzeń wraz ze składkami oraz podatkami (z pominięciem transferów powiększających wynagrodzenia). Koszty dotyczą sfery rynkowej gospodarki – tzn. z pominięciem usług.

Wykres nr 27. Indeks kosztów pracy dla sfery rynkowej gospodarki (r/r, odsezonowany i skorygowany o liczbę dni pracy)

Źródło: Eurostat.

Kilka czynników może wskazywać na dalszą stopniową poprawę sytuacji na rynku pracy w skali całej UE w I kw. 2015 r. Na dodatnich i stosunkowo wysokich poziomach utrzymuje się dynamika liczby godzin pracy przepracowanych przez pracowników agencji pracy tymczasowej - w całej UE dynamika ta w marcu 2015 r. wyniosła 5,0% r/r.²² Jednocześnie w przypadku planowanych zmian zatrudnienia w I kw. 2015 r. dominuje kreacja miejsc pracy nad ich destrukcją.²³ Wzrosły również oczekiwania dotyczące zatrudnienia w przemyśle i usługach przy jednoczesnym obniżeniu się oczekiwań dla budownictwa²⁴.

Na tle UE szybsza poprawa na rynku pracy następuje w Stanach Zjednoczonych, w których stopa bezrobocia systematycznie maleje, głównie na skutek wzrostu zatrudnienia (w maju 2015 r. stopa bezrobocia wyniosła 5,5%). Jednocześnie współczynnik aktywności zawodowej w ostatnich trzech kwartałach kształtował się wokół średniej wynoszącej 62,8%. (Ramka 3.)

Kraje regionu Europy Śr.-Wsch. (Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Słowacja, Węgry) są mniej zróżni-

cowane pod względem sytuacji na rynkach pracy od krajów UE ogółem. We wszystkich krajach Europy Środkowej stopa bezrobocia obniża się przy dodatnich dynamikach zatrudnienia. Jednocześnie stopa bezrobocia na Słowacji wciąż kształtuje się na dość wysokim poziomie. (Wykres nr 26).

Dynamika kosztów pracy w sferze rynkowej w krajach regionu Europy Śr.-Wsch. w IV kw. 2014 r. ustabilizowała się i w dalszym ciągu była zdecydowanie wyższa od przeciętnej dla całej UE (Wykres nr 27). Najwyższa dynamika kosztów pracy występowała na Słowacji i wyniosła 5,4% r/r.

²²„Eurociett Agency Work Business Indicator May 2015”.

²³„European Restructuring Monitor quarterly April 2015”.

²⁴„European Business Cycle Indicators 1st quarter 2015”

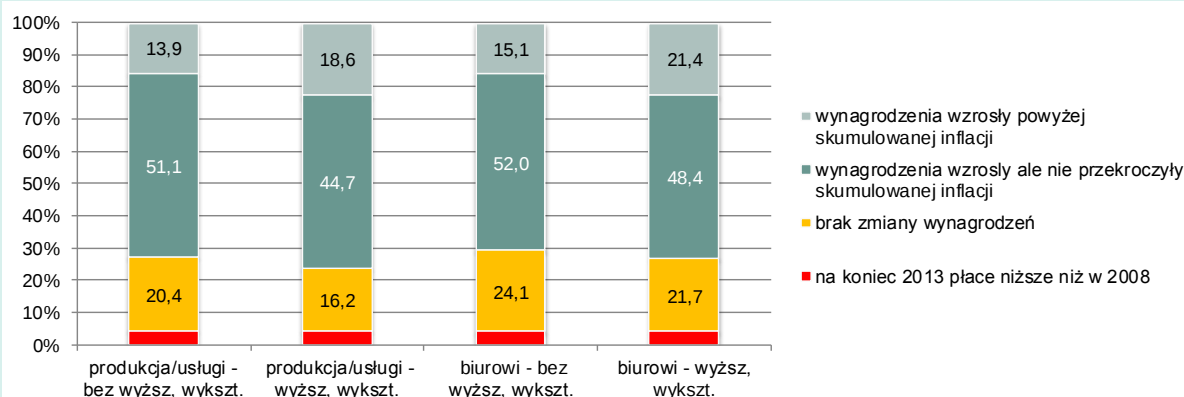
Analizy pogłębione

Ramka 1. W większości firm podwyżki w latach 2008-2013 nie przewyższały inflacji

Ze względu na stosunkowo niską i stabilną dynamikę nominalnych wynagrodzeń, realna dynamika płac w Polsce obecnie przyspiesza na skutek deflacji. Trudno na obecnym etapie stwierdzić, czy jest to przejaw większej presji płacowej i trwale wyższych podwyżek, jednak obecna tendencja czyni lata 2014-2015 wyjątkowymi na tle lat 2008-2013, gdy zazwyczaj podwyżki pozostawały niższe niż inflacja.

Niska dynamika wynagrodzeń w latach 2008-2013 – w kategoriach realnych średnio ok. 2.1% r/r – początkowo wynikała z nieznanej skali spowolnienia gospodarczego i daleko posuniętej ostrożności po stronie pracodawców. Wobec braku trwałych oznak poprawy wzrostu PKB w następnych latach, ok. 20% przedsiębiorców zamroziło wynagrodzenia, por. Wykres R1.1. W około połowie przedsiębiorstw wynagrodzenia rosły, ale wolniej niż inflacja. Te dwa zjawiska są w szczególności charakterystyczne dla przedsiębiorstw mniejszych z sektorów takich jak budownictwo i przetwórstwo przemysłowe. Choć obejmują one w podobnym stopniu różne grupy pracowników, to w odniesieniu do osób z wyższym wykształceniem zatrudnionych na stanowiskach specjalistycznych (zarówno produkcyjnych jak i biurowych) obserwowane są nieznacznie rzadziej nieco rzadziej.

Wykres R1.1. Deklarowana przez pracodawców skala podwyżek w latach 2008-2013

Źródło: AR NBP (2014), różnice w odsetkach nie są statystycznie istotne przy próbie o N=943

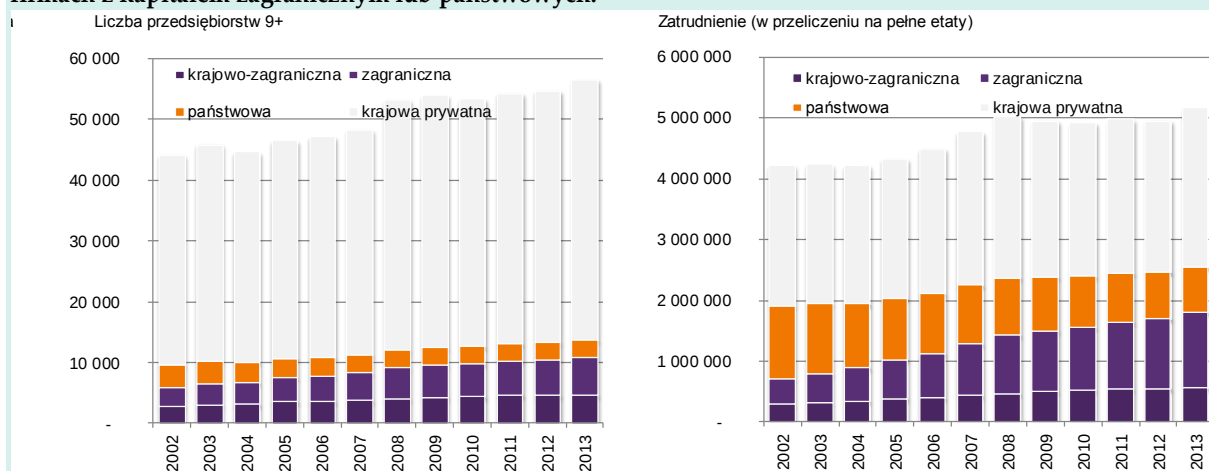
Ponadto, wynagrodzenia – zarówno nominalne, jak i realne – rosną w obecnej fazie cyklu zdecydowanie wolniej, niż miało to miejsce w analogicznym okresie poprzedniego cyklu, Wykres R1.1. W przypadku spowolnienia gospodarczego z I-szej połowy lat 2000-cznych w analogicznej fazie cyklu następowało już wyraźne przyspieszenie wzrostu nominalnych wynagrodzeń, które pociągnęło za sobą wzrost wynagrodzeń realnych. Obecnie, jak wskazano wcześniej, wzrost wynagrodzeń realnych jest skromniejszy i jego źródłem jest głównie spadek cen konsumpcyjnych.

Ramka 2. Fundusz płac rośnie głównie dzięki firmom zagranicznym, mimo ich mniejszościowego udziału w zatrudnieniu

Przy systematycznie niskich nominalnych wzrostach wynagrodzeń od 2009 r. pojawia się wiele hipotez tłumaczących zachowanie pracodawców na polskim rynku pracy. Jedno z potencjalnych wyjaśnień dotyczy roli, jaką odgrywają firmy zagraniczne: wobec słabej kondycji ekonomicznej w krajach, z których pochodzi większość obecnych w Polsce firm zagranicznych, centrale naciskają na utrzymanie bądź wręcz obniżenie kosztów związanych z zatrudnieniem. Tymczasem to wzrost zatrudnienia i wynagrodzeń w firmach zagranicznych w największym stopniu odpowiadają za wzrost funduszu płac w latach 2001-2013.

Odsetek osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach o kapitale zagranicznym (wśród przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób) nie jest wysoki, por. Wykres R2.1. Wciąż więcej etatów jest w firmach publicznych niż firmach pozostających w całości własnością korporacji międzynarodowych, choć to tych drugich jest w polskiej gospodarce więcej. Niezmiennie dominują w sektorze przedsiębiorstw zarówno pod względem liczby jak i wielkości zatrudnienia krajowe firmy prywatne. Firmy o częściowej lub całkowitej własności zagranicznej są natomiast większe, co oznacza, że ich udział w zatrudnieniu jest proporcjonalnie większy. Dysproporcja ta nasila się w czasie, szczególnie w przypadku przedsiębiorstw o mieszanej, krajowo-zagranicznej formie własności. Nawet szybciej niż liczba tych przedsiębiorstw, rośnie liczba zatrudnionych w nich osób (w przeliczeniu na pełne etaty).

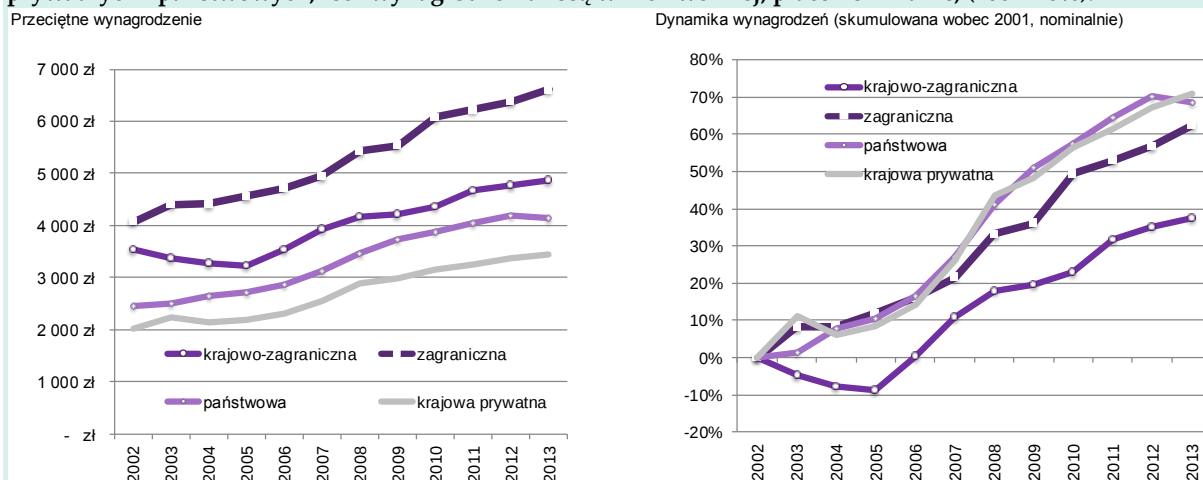
Wykres R2.1. Dominują prywatne firmy krajowe, ale zatrudnienie w nich jest przeciętnie mniejsze niż w firmach z kapitałem zagranicznym lub państwowym.

Dane: sprawozdania F-01 oraz F-02, GUS (dotyczy przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 9 pracowników w przeliczeniu na pełne etaty)

Rosnąca liczba osób pracujących w przedsiębiorstwach o mieszanej własności krajowo-zagranicznej związana jest z relatywnie wysokim poziomem wynagrodzeń, niższym jedynie od firm w całości zagranicznych, por Wykres R2.2. Wyższe wynagrodzenia idą jednak w parze z niższą dynamiką wynagrodzeń (tu, w ujęciu nominalnym), szczególnie w firmach krajowo-zagranicznych. Choć okres ujemnych dynamik wynagrodzeń nominalnych z początku ubiegłej dekady już się nie powtórzył, tempo wzrostu wynagrodzeń pozostaje trwale niższe niż w pozostałych typach przedsiębiorstw. Z tego względu, z perspektywy długookresowej, tendencja rosnącej liczba etatów w firmach o częściowej lub całkowitej własności zagranicznej sprzyjać będzie niższej łącznej dynamice wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw.

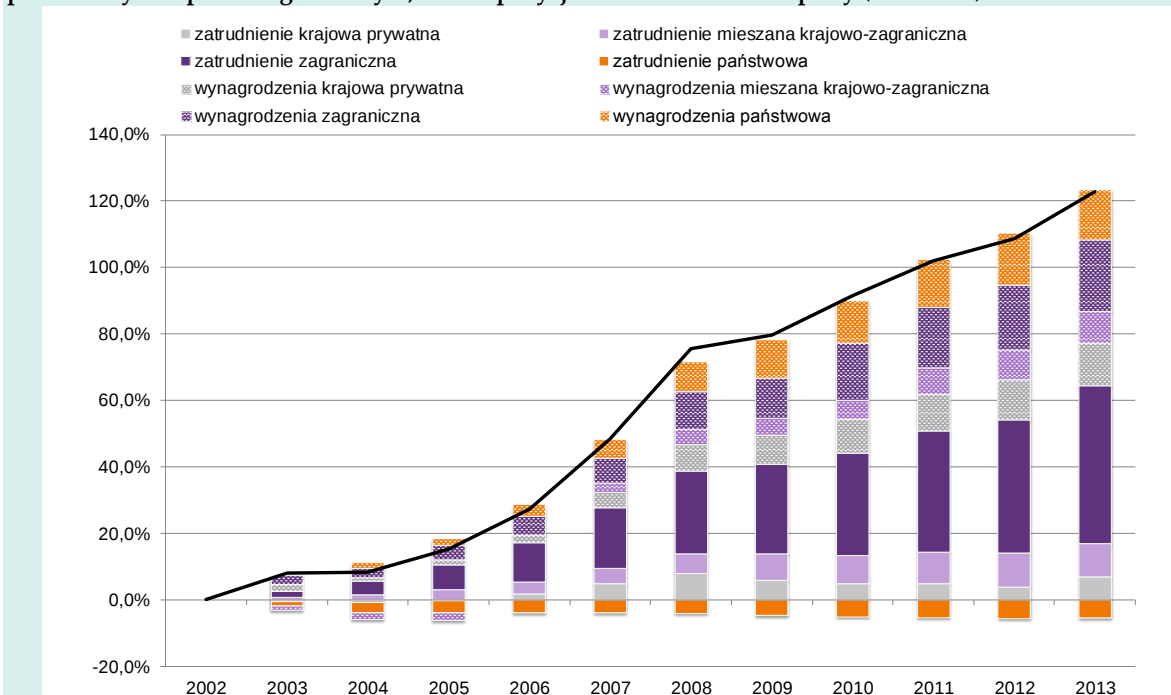
Wykres R2.2. Przeciętne wynagrodzenia są wyższe w firmach z kapitałem zagranicznym, niż w krajowych prywatnych i państwowych, lecz wynagrodzenia rosną w nich wolniej, płace nominalne, (2002=0%).

Dane: sprawozdania F-01 oraz F-02, GUS (dotyczy przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 9 pracowników w przeliczeniu na pełne etaty, za 2014 r dostępne jedynie dane F-01)

W horyzoncie minionej dekady czynnikiem w największym stopniu sprzyjającym wzrostom funduszu płac były decyzje o tworzeniu miejsc pracy i podwyżkach w firmach o kapitale zagranicznym, por. Wykres R1.3. Istotnym czynnikiem kształtującym fundusz płac były także podwyżki w firmach państwowych, którym jednak towarzyszą systematyczne redukcje zatrudnienia. Choć zarówno liczba prywatnych przedsiębiorstw krajowych jak i zatrudnienie w nich dominują pozostałe typy firm, wkład zmian zatrudnienia i wynagrodzeń w dynamikę funduszu płac jest niewielki.

Wykres R2.3. Fundusz płac w sektorze przedsiębiorstw rośnie głównie ze względu na tworzenie miejsc pracy przez firmy o kapitale zagranicznym, dekompozycja zmian w funduszu płacy (2001=0%).

Dane: sprawozdania F-01 oraz F-02, GUS (dotyczy przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 9 pracowników w przeliczeniu na pełne etaty, za 2014 r dostępne jedynie dane F-01)

Ramka 3. Dlaczego współczynnik aktywności zawodowej w Stanach Zjednoczonych obniża się?

Od momentu rozpoczęcia ostatniej recesji w 2008 r. obniża się współczynnik aktywności zawodowej w Stanach Zjednoczonych, co może mieć negatywne konsekwencje dla potencjału tej gospodarki. Od 2008 współczynnik ten obniżył się łącznie o ok. 3 pp. i pomimo cyklicznej poprawy sytuacji gospodarczej, kontynuuje trend spadkowy. Przyczyny tego zjawiska są złożone i nie są związane tylko z koniunkturą gospodarczą. Jednocześnie w Polsce współczynnik aktywności zawodowej kształtuje się na niższym poziomie i cechuje się trendem rosnącym choć w grupie osób młodych (15-24 lata) i osób starszych (55+) występują podobne tendencje jak w Stanach Zjednoczonych.

Współczynnik aktywności zawodowej obniżył się w Stanach Zjednoczonych z 66,2% w styczniu 2008 r. do 62,8% w maju 2015 r. Jednocześnie, stopa bezrobocia po osiągnięciu historycznie wysokiego poziomu 9,9% r/r w marcu 2010 r. stopniowo maleje osiągając w maju 2015 r. 5,5% co wskazuje na poprawiającą się koniunkturę gospodarczą (Wykres R3.1). Dla porównania, w krajach UE-27 współczynnik aktywności zawodowej od I kw. 2008 r. nieznacznie wzrósł, do 57,7%, a stopa bezrobocia po osiągnięciu historycznie wysokiego poziomu w I kw. 2013 r. powoli obniża się (Wykres R3.2.).

Jako przyczyny obniżenia się współczynnika aktywności zawodowej w Stanach Zjednoczonych, pomimo poprawy sytuacji gospodarczej, można wskazać kilka czynników. Pierwszy z nich związany jest ze starzeniem się społeczeństwa. Od 2008 r. znacząco wzrósł udział osób w wieku 55+ w populacji, a na emerytury zaczęły przechodzić pierwsze roczniki wyżu powojennego (urodzone w 1946 r.). Również udział osób w wieku 65+ w populacji rośnie silnie od 2008 r. Biorąc pod uwagę znacząco niższy współczynnik aktywności zawodowej dla osób starszych (Wykres R3.4.), zwiększający się udział w populacji tej grupy osób oddziałuje w kierunku zmniejszania się współczynnika aktywności zawodowej. Drugim czynnikiem jest malejący współczynnik aktywności zawodowej w grupie osób młodych (16-24 lata) na skutek zmniejszającej się liczby osób w tej grupie, które jednocześnie uczą się i pracują przy wzroście liczby osób, które wyłącznie uczą się (Balakrishnan et al., 2015) (Wykres R3.3).

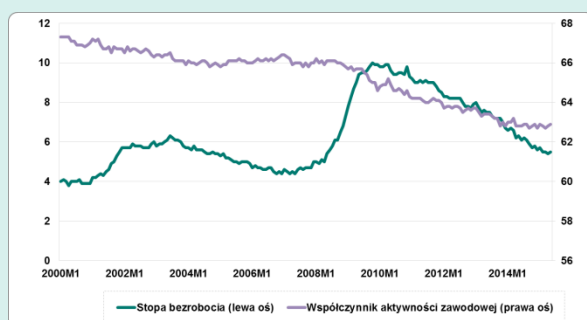
Kolejny czynnik związany jest z długookresowym trendem współczynnika aktywności zawodowej w poszczególnych grupach wiekowych. Współczynnik ten maleje w przypadku mężczyzn w wieku prime-age już od lat 50 XX w. co jest związane z faktem, iż zawody wykonywane przez mężczyzn z tej grupy są zastępowane przez technologię lub przekazywane zagranicę (Council for Economic Advisors, 2014). W przypadku kobiet w wieku prime-age współczynnik aktywności zawodowej malej od lat 90 XX w. a jako przyczynę podaje się brak odpowiedniej polityki prorodzinnej do której zaliczyć można płatne urlopy macierzyńskie, możliwość łączenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi czy też dostęp do wysokiej jakości żłobków i przedszkoli (Council for Economic Advisors, 2014). Powyższe trendy również oddziałują w kierunku zmniejszania się współczynnika aktywności zawodowej.

Ostatni czynnik związany jest z efektem cyklu koniunkturalnego. Historycznie w przypadku gorszej koniunktury gospodarczej stopa bezrobocia rosła a wskaźnik aktywności zawodowej malał z tego względu, iż osoby nieaktywne w takim okresie z mniejszym prawdopodobieństwem wejdą na rynek pracy a osoby bezrobotne mają w tym okresie większą skłonność do jego opuszczenia. Również w trakcie recesji zapoczątkowanej w 2008 r. powyższe zjawiska miały miejsce przy czym było one szcze-

gólnie duże w porównaniu do poprzednich recesji. Dodatkowo uważa się, iż na powyższy efekt nałożył się czynnik specyficzny dla ostatniej recesji, a związany ze znaczącym wzrostem zjawiska długotrwałego bezrobocia (powyżej 27 tygodni): od stycznia 2008 r. udział osób długotrwanie bezrobotnych w grupie bezrobotnych silnie rósł osiągając swoje historyczne maksimum (45,1%) w listopadzie 2011 r. (Council of Economic Advisors, 2014).

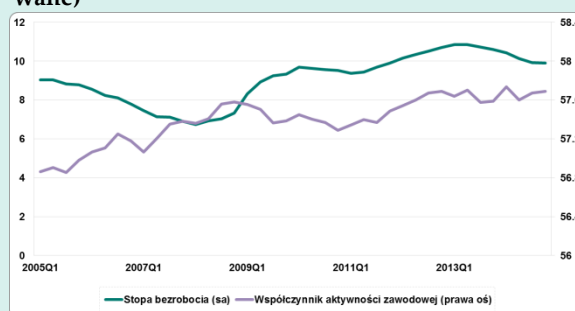
W przypadku Polski współczynnik aktywności zawodowej cechuje się trendem rosnącym od IV kw. 2007 r. lecz kształtuje się na zdecydowanie niższym poziomie niż w USA: w I kw. 2015 r. wyniósł 56,2% (dane odsezonowane). Jednocześnie jednak w grupie osób młodych (15-24 lata) oraz osób starszych (55+) występują podobne tendencje jak w USA: w pierwszej grupie współczynnik obniża się a w drugiej rośnie.

Wykres R3.1. Stopa bezrobocia i współczynnik aktywności zawodowej w USA (dane odsezonowane)

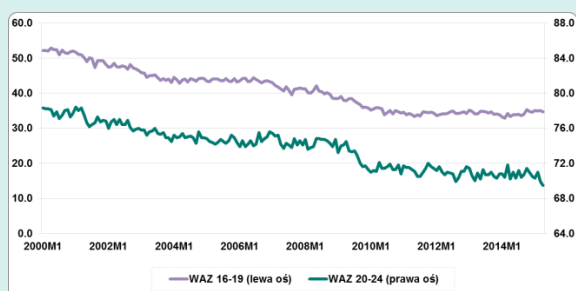
Źródło: Bureau of Labor Statistics

Wykres R3.2. Stopa bezrobocia i współczynnik aktywności zawodowej w UE-27 (dane odsezonowane)

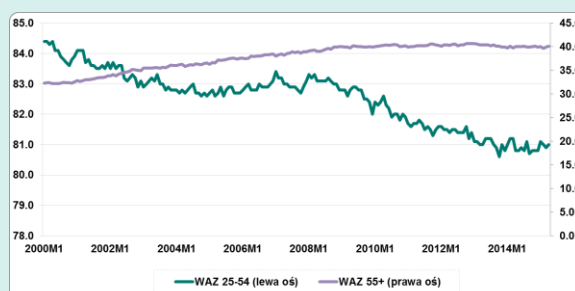
Źródło: Eurostat

Wykres R3.3. Współczynnik aktywności zawodowej w grupie 16-19 i 20-24 lata w USA (dane odsezonowane)

Źródło: Federal Reserve Bank of St. Louis

Wykres R3.4. Współczynnik aktywności zawodowej w grupie 25-54 i 55+ lata w USA (dane odsezonowane)

Źródło: Federal Reserve Bank of St. Louis

Literatura:

Aaronson S., Cajner T., Fallick B., Galbis-Reig F., Smith C.L., Wascher W., 2014, Labor Force Participation: Recent Developments and Future Prospects.

Balakrishnan R., Dao M., Sole J., Zook J., 2015, Recent U.S. Labor Force Dynamics: Reversible or not?, IMF Working Paper WP/15/76.

Council of Economic Advisors, 2014, The Labor Force Participation Rate since 2007: Causes and Policy Implications.

Erceg C.J., Levin A.T., 2013, Labor Force Participation and Monetary Policy in the Wake of the Great Recession, IMF Working Paper WP/13/245.

Fujita S., 2014, On the Causes of Declines in the Labor Force Participation Rate, Federal Reserve Bank of Philadelphia.

Aneks: terminy i definicje

Ze względu na złożoność i wieloaspektowość oraz charakter zjawisk analizowanych w ramach rynku pracy, w statystyce wykorzystuje się różne źródła danych, m.in. sprawozdawczość przedsiębiorstw, badania ankietowe czy dane z urzędów pracy. Niestety, relatywnie często zdarza się, że różne zmienne, pochodzących z różnych źródeł, mają takie same nazwy, np. samych podstawowych kategorii osób pracujących można wskazać kilka. Ponadto, każde źródło, ze względu na sposób gromadzenia danych pokazuje tylko fragment interesującego zjawiska. Najczęściej nie można wskazać jednego, najlepszego, szeregu czy źródła danych; dla uzyskania pełnego obrazu konieczne jest połączenie informacji z różnych zbiorów. W odpowiednich sekcjach zestawiane są różne dane ze wskazaniem źródeł wskazując, wszędzie gdzie to możliwe, źródła danych. Poniżej zestawiono najważniejsze informacje o danych wykorzystanych w poszczególnych sekcjach.

Dynamiki roczne oraz dynamiki kwartalne szacowane są zawsze na danych odsezonowanych. Odsezonowanie przeprowadzane jest metodą TRAMO/Seats z uwzględnieniem liczby dni pracujących.

Kontrybucje do zmian szacowane są jako iloczyn udziału danej grupy/zmiennej w populacji w danym kwartale oraz dynamiki (kwartalnej lub rocznej) dla tej grupy/zmiennej.

$$\text{Kontrybucja}_{i,t} = \alpha_{i,t} \bullet \Delta x_{i,t}$$

PRACUJĄCY I POPYT NA PRACĘ

Pracujący wg BAEL – liczba pracujących na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności. Pracujący w badaniu to osoba, która w tygodniu poprzedzającym badanie przynajmniej 1 godzinę wykonywała pracę przynoszącą zarobek, miała pracę lecz jej nie wykonywała ze względu na urlop, chorobę itp., lub pomagała nieodpłatnie w rodzinnej działalności gospodarczej. Badanie obejmuje osoby w wieku 15 lat i więcej mieszkające w gospodarstwach domowych przebywające w kraju, lub nieobecne nie dłużej niż 3 miesiące. Dane kwartalne.

Pracujący w GN – liczba pracujących w gospodarce narodowej poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie i jednostkami budżetowymi prowadzącymi działalność w zakresie obrony narodowej oraz bezpieczeństwa publicznego. Badanie obejmuje osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, prowadzących działalność gospodarczą łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin, wykonujących pracę nakładczą, agentów i zatrudniane przez nich osoby oraz członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Dane kwartalne; stan na koniec okresu sprawozdawczego.

Pracujący w sektorze przedsiębiorstw (SP) – liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw ograniczonym do podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób. Sektor przedsiębiorstw tworzą podmioty których podstawową działalnością jest wytwarzanie wyrobów i usług niefinansowych. Mogą to być osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą z liczbą pracujących powyżej 9 osób, z wyłączeniem rolnictwa. Dane nie obejmują podmiotów prowadzących działalności naukowej, edukacji, administracji publicznej i obrony narodowej oraz opieki zdrowotnej.

Samozatrudnieni (pracujący na własny rachunek) – osoby prowadzące działalność gospodarczą lub właściele indywidualnych gospodarstw rolnych, czerpiących dochód z pracy w gospodarstwie. Dane na podstawie BAEL.

Wskaźnik rynku pracy (BIEC) – wskaźnik wyprzedzający dla wielkości bezrobocia przygotowywany przez Biuro Inwestycji i Cykli ekonomicznych.

W przeciwieństwie do danych BAEL, dane GUS opisujące liczbę zatrudnionych oraz pracujących w sektorze przedsiębiorstw (SP), jak również w gospodarce narodowej (GN) dotyczą wyłącznie podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób tj. bez mikro-podmiotów. Ponadto wyłączają rolników indywidualnych oraz pracujących w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Wg BAEL pracującym jest każda osoba, która w ostatnim tygodniu (licząc od daty wywiadu) przepracowała przynajmniej 1 godzinę, zaś wg GN oraz w SP liczba pracujących przeliczana jest na pełne etaty.

PODAŻ PRACY I BEZROBOCIE

Bezrobotni wg BAEL – osoby w wieku 15 lat i więcej nie pracujące w poprzednim tygodniu, ale aktywnie poszukujące pracy i będące w stanie ją podjąć. Do bezrobotnych nie zalicza się kształcących się w systemie szkolnictwa w trybie dziennym. Dane kwartalne.

Bezrobotni zarejestrowani – liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Urzędach Pracy. Dane miesięczne; stan na koniec miesiąca.

Aktywni zawodowo (podaż pracy) – pracujący wg BAEL oraz bezrobotni wg BAEL łącznie. Dane kwartalne.

Stopa bezrobocia wg BAEL – udział bezrobotnych wg BAEL w aktywnych zawodowo. Dane kwartalne.

Stopa bezrobocia rejestrowanego – udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo. Cywilna ludność aktywna zawodowo to, prawdopodobnie, łącznie bezrobotni zarejestrowani oraz pracujący na podstawie sprawozdawczości przedsiębiorstw. Dane miesięczne.

Populacja BAEL (populacja ogółem) – populacja osób w wieku 15 lat i więcej będących członkami gospodarstw domowych, przebywających w gospodarstwach w Polsce lub nieobecnych nie dłużej niż 3 miesiące. W praktyce jest to populacja Polski, pomniejszona o dzieci oraz osoby zamieszkujące w gospodarstwach zbiorowych (hotele pracownicze, internaty, siły zbrojne, itp.) lub w systemie skoszarowanym oraz osoby przebywające za granicą dłużej niż 3 miesiące. Dane kwartalne.

Aktywność zawodowa (współczynnik aktywności zawodowej) – udział aktywnych zawodowo w populacji BAEL. Dane kwartalne.

Wskaźnik zatrudnienia – udział pracujących wg BAEL w populacji BAEL.

PRZEPŁYWY NA RYNKU PRACY I DOPASOWANIA STRUKTURALNE

Dane o kwartalnych przepływach na rynku pracy pochodzą z BAEL. Przepływy pomiędzy stanami na rynku pracy oparte są na obserwacjach statusu na rynku pracy tych samych osób w dwóch kolejnych kwartałach. Osoby, które w kwartale poprzednim pracowały, a w bieżącym były bezrobotne doświadczyły przepływu z zatrudnienia do bezrobocia (E->U). Analogicznie, osoby, które w kwartale poprzednim były bezrobotne, a w bieżącym pracowały doświadczyły przepływu z bezrobocia do zatrudnienia (U->E). Ze względu na metodologię oraz wykruszanie się panelu, dane te odbiegają od danych makro reprezentatywnych dla całej populacji. Dla zachowania spójności danych o przepływach pochodzących z obserwacji tych samych osób w dwóch kolejnych kwartałach w ankiecie BAEL z publikowanymi przez GUS danymi zagregowanymi, w których wyniki są ważone, użyty został algorytm iteracyjny (*Iterative Proportional Fitting*).

WYNAGRODZENIA I KOSZTY PRACY

Przeciętne wynagrodzenia w GN – przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto przypadające na jednego zatrudnionego (tj. osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w przeliczeniu na pełnozatrudnionych) w gospodarce narodowej, Dane kwartalne.

Przeciętne wynagrodzenia w SP – przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto przypadające na jednego zatrudnionego (tj. osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w przeliczeniu na pełnozatrudnionych) w sektorze przedsiębiorstw. Dane miesięczne.

Dynamika wynagrodzeń w GN w ujęciu realnym – iloraz wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia w GN oraz kwartalnego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI). Dane kwartalne.

Dynamika wynagrodzeń w SP w ujęciu realnym – iloraz wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia w SP oraz miesięcznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI). Dane miesięczne.

ULC (pracujący BAEL; jednostkowe koszty pracy) – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn pracujących wg BAEL oraz przeciętnego wynagrodzenia w GN. Wolumen produkcji na podstawie realnego PKB. Dane kwartalne.

ULC (zatrudnieni GN; jednostkowe koszty pracy) – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w GN oraz przeciętnego wynagrodzenia w GN. Wolumen produkcji na podstawie realnego PKB. Dane kwartalne.

ULC (WDB, GN) – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu w całej gospodarce. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w GN oraz przeciętnego wynagrodzenia w GN. Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto. Dane kwartalne.

ULC (WDB, GN) – przemysł – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu w przemyśle. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w przemyśle (dane spójne z zatrudnieniem w GN) oraz przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle (dane spójne z GN). Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto w przemyśle. Dane kwartalne.

ULC (WDB, GN) – budownictwo – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu w budownictwie. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w budownictwie (dane spójne z zatrudnieniem w GN) oraz przeciętnego wynagrodzenia w budownictwie (dane spójne z GN). Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto w budownictwie. Dane kwartalne.

ULC (WDB, GN) – usługi rynkowe – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu w usługach rynkowych. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w usługach rynkowych (dane spójne z zatrudnieniem w GN) oraz przeciętnego wynagrodzenia w usługach rynkowych (dane spójne z GN). Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto w usługach rynkowych. Dane kwartalne.

POLSKA NA TLE WYBRANYCH KRAJÓW

Zharmonizowana stopa bezrobocia – Dane miesięczne zharmonizowanej stopy bezrobocia używanej w porównaniach międzynarodowych oparte są na odsezonowanych danych kwartalnych krajowych badań wg Labour Force Survey (LFS; polskim odpowiednikiem LFS jest BAEL). Podstawą oszacowania jest LFS; dane są jednak korygowane aby były w pełni spójne w czasie (oryginalne dane nie są, ze względu na wprowadzane dość liczne zmiany w LFS w kolejnych latach). Dane rejestrowe wykorzystywane są pomocniczo do uzyskania miesięcznych dynamik stopy bezrobocia pochodzącej z LFS. Dane miesięczne, porównywalne między krajami. Jeśli ukazujące się z opóźnieniem dane LFS wskazują na tendencje odmienne od danych rejestrowych, EUROSTAT rewiduje publikację..

Indeks kosztów pracy dla sfery rynkowej gospodarki – indeks całkowitych kosztów pracy ponoszonych przez pracodawców (zawierający zarówno koszty płacowe, jak i pozapłacowe, ale bez kosztów rekrutacji i zwalniania) w przeliczeniu na godzinę pracy. Dotyczy sfery rynkowej gospodarki (ang. Business Economy) tj. wszystkich gałęzi gospodarki oprócz rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa, ochrony zdrowia, edukacji i administracji publicznej (wg NACE Rev. 2). Dane kwartalne, odsezonowane, skorygowane o efekty kalendarzowe.

APROBOWAŁ
Michał Gradzewicz

ZATWIERDZIŁ
Jarosław T. Jakubik

www.nbp.pl

